

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ

10.
СТРАНА

Свечаност у ђачком дому

Нови лик печујске цркве

6.
СТРАНА

Табанско вече

12.
СТРАНА

6.
СТРАНА

Акција Срба у Сечују

ПОЛИТИКА

Састанак министара Србије, Мађарске и Бугарске

Комшије се припремају за укључивање у Турски гасоводни ток

Безбедност у региону и сигурно снабдевање свим кључним енергентима је заједнички циљ Србије, Мађарске и Бугарске. То је изјавио министар енергетике у Влади Републике Србије Александар Антић после низа билатералних и заједничких састанака са мађарским министром спољних послова Петером Сијартом и министарком енергетике Бугарске Таменушком Петковом. На овим састанцима је разговарано о заједничким активностима за изградњу додатних капацитета за транспорт гаса и могућностима прикључења на Турски ток.

— Договорили смо се да у наредном периоду имамо далеко снажнију координацију у смислу развијања нових енергетских пројеката, који ће довести до тога да регион буде енергетски стабилнији и безбеднији и да наши енергетски национални суверенитети буду дефинисани у контексту међусобне сарадње — рекао је Антић новинарима.

Он је рекао да снажна координација у наредном периоду треба да буде додатни ветар у леђа за реализацију нових пројеката.

Мађарски министар Петер Сијарто је рекао да је енергетска безбедност од суштинског значаја у овом делу Европе и да зато треба диверзификовати руте и изворе снабдевања. Он је, говорећи о природном гасу, указао на значај да се снабдевање диверзификује рутом, како је рекао, са југа.

— Мислимо да постоји интенција Гаспрома да испоручује гас у регион централне Европе кроз другу цев Тур-

Нови гасовод представљао би велики допринос за енергетску безбедност региона, сматрају Мађарска, Србија и Бугарска. Зато је на састанцима Александра Антића, Петера Сијарта и Таменушке Петкове било речи о заједничким активностима на изградњи додатних капацитета за транспорт гаса, а пре свега о могућностима прикључења на Турски ток

Петер Сијарто, Александар Антић и Таменушка Петкова

ског тока и надамо се да ће наши бугарски пријатељи имплементирати све неопходне инвестиције како би могли да испоручују гас Србији, који би онда ишао ка Мађарској и другим европским земљама — рекао је Сијарто.

Он је истакао да би та нова рута за снабдевање гасом представљала велики допринос за енергетску безбед-

ност региона и изразио наду да ће имати за то подршку од ЕУ.

— Зато што је то у европском интересу да се унапреди енергетска сигурност у овом региону — додао је министар.

Бугарска министарка Таменушка Петкова је рекла да су се три земље ујединиле око те могућности и да ће разговори о сарадњи бити наставље-

ни, као би се постигли што бољи резултати за потрошаче све три земље.

Подсетила је да Србија и Бугарска реализују пројекат гасне интерконекције и да је информисала Антића шта су предузели са њихове стране и обрнуто, у смислу извршења заједничке декларације потписане на недавно одржаном европском самиту у Софији.

„Сматрам да је присутан велики потенцијал за развој сарадње у области природног гаса између Србије, Бугарске и Мађарске”, додала је Петкова. ■

У ОЧЕКИВАЊУ ДРУГЕ ЛИНИЈЕ

Пројекат Турски ток предвиђа изградњу гасовода који се састоји од две линије капацитета по 15,75 милијарди кубних метара, а укупна вредност пројекта процењена је на 11,4 милијарде евра. Први, подводни крак, намењен испоруци гаса турским потрошачима завршен је крајем априла ове године, док је друга линија предвиђена за снабдевање гасом земаља јужне и Југоисточне Европе.

Петер Сијарто код Александра Вучића и Ивице Дачића

Разговори о најважнијим билатералним и регионалним темама

Односи Србије и Мађарске су тренутно на највишем нивоу у историји, захваљујући и посвећености и отворености владе премијера Виктора Орбана за билатералну сарадњу, поручио је председник Србије Александар Вучић у разговору са шефом мађарске дипломатије Петером Сијартом који му је пренео поздраве мађарског премијера

Председник Вучић и министар Сијарто разговарали су о билатералним односима, регионалној ситуацији и евроинтеграцијама Србије. Александар Вучић је нагласио трајно опредељење Србије да унапређује односе са северним суседом, констатујући да су они тренутно на највишем нивоу у историји, захваљујући и посвећености и отворености владе премијера Орбана за билатералну сарадњу.

Председник Србије је захвалио министру Сијарту и премијеру Орбану на снажној подршци Мађарске евроинтеграцијама Србије, коју истичу увек и на сваком месту.

Двојица саговорника су размотрили и заједничке инфраструктурне и енергетске пројекте, као и конкретне мере за њихову реализацију.

Председник Вучић и министар Сијарто су, разматрајући регионалну ситуацију, истакли и потребу сарадње двеју земаља у постављању према

Гост из Мађарске са својим српским домаћинима

мигрантској кризи, саопштила је прес служба председника Србије.

Свеукупна сарадња Србије и Ма-

ђарске континуирано унапређује, а остваривање енергетске стабилности и бољих инфраструктурних веза неки

су од приоритета у предстојећем периоду, констатовали су данас у Београду министри спољних послова две земље.

После састанка, министар Ивица Дачић покљонио је мађарском колеги Петеру Сијарту фудбалски дрес националног тима Србије. Захваљујући на поклону, Сијарто је истакао да ће навијати за репрезентацију Србије на Светском првенству у Русији.

Дачић и Сијарто, који је учествовао на трilaterалном састанку Србије, Мађарске и Бугарске из области енергетике, разменили су мишљења о актуелним регионалним и међународним темама, са посебним освртом на ефекте које миграцијски токови могу да имају на регион.

Сијарто је изразио задовољство због статуса који мађарска национална мањина има у Србији. Сусретом двојице министара спољних послова је потврђен висок ниво билатералних односа Србије и Мађарске, наводи се у саопштењу Министарства спољних послова Србије. Такође се додаје да је заједнички оцењено да се свеукупна сарадња две државе континуирано унапређује, као и да су остваривање енергетске стабилности и бољих инфраструктурних веза неки од приоритета у предстојећем периоду. ■

Будимпештански форум српских локалних самоуправа

САРАДЊА

Мађарским привредницима представљене могућности Севернобанатског округа

На могућност интензивирања привредне сарадње и привлачење инвеститора из Мађарске, на скупу у Будимпешти указали су амбасадор Србије Раде Дробац, саветник за привреду Ото Кишмартон, као и челници Трговинско-индустријске коморе Будимпеште Габор Чолто и Миклош Борнемиса. Истакнуто је да Севернобанатски округ са нешто више од 150.000 житеља у граду Кикинди и општинама Кањижа, Сента, Ада, Чока и Нови Кнежевац, развијеном пољопривредом, машинском, и хемијском индустријом, развијеном друштвеном надградњом, богатим културним и градитељским наслеђем, као погранична регија која се наслања на земље ЕУ Румунију и Мађарску, представља изузетан потенцијал за налажење улагача у економски развој и друге видове сарадње.

Члан Градског већа Кикинде за инвестиције и локални развој Саша Танацков, нагласио је да је Кикинда

Челници шест локалних самоуправа Севернобанатског управног округа, представили су привредне и инвестиционе потенцијале на српско-мађарском пословном форуму, у Амбасади Републике Србије у Будимпешти. Ово је био један у низу пословних форума, који је амбасада приредила у сарадњи са Севернобанатским управним округом са седиштем у Кикинди и Трговинско-индустријском комором из Будимпеште

замајац, да већ утичу и утицаће на животни стандард у Кикинди – оцењује Танацков. – Ми смо индустријски центар са нагласком на металску индустрију, посебно на индустрију моторних возила, али видимо да постоји простор за привлачење улагача у прехранбеној индустрији где наше две компаније траже стратешке партнере. Знамо да многи наши грађани посећују Мађарску због бањског и велнес туризма, а Кикинда

као град и центар Севернобанатског округа изузетно заинтересована да привуче инвеститоре и из Мађарске, којих до сада није било. Привреда Кикинде је била извозно оријентисана још из периода бивше Југославије, пре свега на западно тржиште, а према речима Танацкова стручно становништво и радна снага је научена да ради по принципима и стандардима развијених западних земаља, те управо има прилива страних инвестиција Француске и Италије, а долазе за потребе индустрије моторних возила. Фабрику гради италијанска компанија са светски познатим брендovima у текстилној индустрији „Калцедонија“ на површини од преко 4000 квадратних метара.

Италијански „Зопас“ у погонима у Кикинди већ упошљава око 550 људи и гради нови фабрику на површини од 6500 квадрата, док је француски „Мекафор“ изградио фабрику површине 4500 квадрата и почео да ради.

– Сигурно је да су инвеститори који су већ стигли у Кикинду значајан

има могућност да понуди јавно приватно партнерство потенцијалним инвеститорима, да у једној еколошкој оази, која се налази у непосредној близини самог центра града заједничким снагама сагради спа и велнес центар, по угледу на постојеће каквих има на југу Мађарске у Макоу, Сегедину и Морахолому – каже Танацков.

Он је додао да је потенцијал Кикинде да се на 94 хектара налазе већ изграђени спортски комплекси, отворени и затворени базени, спортске дворане, фудбалски стадион и терени за разне спортове.

– Онај ко би се одлучио да у овом сегменту развоја уложи новац код нас имаће прилику да већ један комплетан садржај надогради и освежи трендовима који су у овом моменту у свету туризма занимљиви – наглашава Танацков.

Председник кањишке општине Роберт Фејстамер наглашава да имају добру сарадњу са Мађарском, вероватно и због чињенице да у овој средини 87 посто становништва су Ма-

финансијском подршком – додао је Фејстамер, подсећајући на значајну сарадњу која се већ остварује средствима која је обезбедила Влада Мађарске посредством Фондације „Просперитати“, па су управо пре недељу дана у Кањижи две фабрике „Генеца“ и „Керамика Кањижа“ оснажене укупним улагањима од 8,3 милиона евра.

Локалне самоуправе Кикинде, Кањиже, Сенте, Аде и Новог Кнежевца нуде улагачима могућности да улажу у индустријским зонама, са уређеном инфраструктуром или које се управо опремају. Председник ађанске општине Золтан Билицки додаје да располажу опремљеном индустријском зоном са неопходном инфраструкту-

Ото Кишмартон

ђари, тако да су подстицаји за унапређење сарадње увек добро дошли, јер могу на матерњем језику да се договарају.

– Мислим да се и у сфери бизниса, боље разумемо, а с друге стране можемо овде у пракси да погледамо каква је понуда и које су могућности, односно на који ниво је дошла Мађарска и где би ми могли да стигнемо са њиховом стручном сарадњом или

ром, а са друге стране локална самоуправа може дати свој допринос у повезивању са партнерима из Мађарске. У Сенти је од улагача из Мађарске присутна компанија „Тиса ципе“, чија фирма „Тиса аутомotive“ је до сада инвестирала око шест милиона евра, па у фабрици у Сенти упошљава око 1600 и Бечеју око 500 људи. Члан Општинског већа Сенте Виктор Варга наглашава да Сента има изузетне могућности, јер располаже и међународном луком на Тиси, железницом и другим погодностима.

У разговору челника општина и домаћина из Будимпеште, посебно су разматране могућности на конкурисању за пројекте из области заштите животне средине, које ће се финансирати или суфинансирати из инвестиционих извора Мађарске, као и развој већ успостављене сарадње у овој области у функцији развоја туризма. Сарадња у овој области се већ одвија, а као пример наведена је сарадња са општинама Ада, Чока, Апатин и Нови Бечеј, па су тако обезбеђена средства за израду пројеката за пречишћавање отпадних вода, што је такође за локалне самоуправе значајна подршка.

СНН

ВЕСТИ Сасијанак у Влади АП Војводине

Потписан уговор о подршци нашем недељнику

Покрајински секретар за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама Драгана Милошевић и главни и одговорни уредник „Српских недељних новина“ из Будимпеште др Драган Јаковљевић, потписали су у седишту Владе Војводине у Новом Саду, уговор о финансијској подршци нашем листу у овој години. На овогодишњем конкурс за подстицање јавног информисања на српском језику у земљама у окружењу, пројекат серије специјалних додатака „Српских недељних новина“ финансијски је подржан од стране Владе АП Војводине, преко њеног ресорног секретаријата.

„Ова подршка је за нас од веома велике важности, јер нам омогућава да сваке године повећавамо обим нашег листа, а тиме и да квалитет информисања српске заједнице у Мађарској, подижемо на виши ниво. Дубоко поштујемо напор који је направљен да, упркос ограниченим средствима у Србији, односно Војво-

Зграда Владе АП Војводине

дини, покрајинска Влада настави да подржава актуелну уређивачку политику нашег листа. То је за нас значајно не само из финансијског, већ и из моралног аспекта“, изјавио је др Драган Јаковљевић, непосредно по потписивању уговора.

Покрајински секретар Драгана Милошевић је истакла да је информисање на матерњем језику један од кључних елемената очувања идентитета Срба у земљама у окружењу.

„Зато је ова врста подршке једно од главних опредељења не само на-

шег Секретаријата, него и Покрајинске владе у целини. Стога ћемо убудуће чинити све да та подршка буде и већа“, рекла је она и нагласила да Влада АП Војводине са великим симпатијама прати напоре редакције „Српских недељних новина“ да својим професионалним и објективним извештавањем задовољи информативне и едукативне потребе српске заједнице у Мађарској, упркос бројним ограничењима и потешкоћама које редакција листа има у Мађарској.

„Ја вам честитам на тим успесима и обећавам да ће Влада АП Војводине и убудуће наставити да материјално и морално подржава ‘Српске недељне новине’ из Мађарске. Уједно вас позивам да нам се обратите за помоћ кад год за то осетите потребу, јер нам је познато да је ваш рад праћен различитим врстама проблема“, рекла је покрајинска секретарка за културу и јавно информисање Драгана Милошевић.

Д. Б.

Седница локалне самоуправе Деске

Улице ускоро добијају и српске називе

Начелник Деске Ладислав Кираљ, одржао је своју реч, дату 12. маја текуће године, приликом свечаности у адаптираном поткровљу Културног, образовног и верског центра „Свети Сава“. Тада је, између осталог, рекао: „Као технички контролор радова и ја сам исплаћен. За свој посао добио сам хонорар од 276.000 форинти. Предлог ми је да се ова ставка употреби за израду српских натписа улица у селу“. Предлог начелника села наишао је на задовољство, али и на позитиван пријем посланика насеља, наиме, и о српским натписима се расправљало на седници локалне самоуправе села, одржане 29. маја текуће године.

Будући да је понуђена свота од стране начелника села довољна за отприлике постављање 70 табли, а у насељу их има око 200, по свему судећи улични натписи са српским називима, путокази, биће постављени првенствено у центру села. На седници је донета одлука да се крене са реализацијом постављања табли, а ти радови ће обухватити и институције, пре свега, школу, забавиште итд.

У вези са пословима, посланичко тело већинске самоуправе ће консултовати и месну српску самоуправу те Српски институт ССМ.

П. М.

Ласло Кираљ и Кристифор Брзан

Сусрећ у Морахалому

Консултације о Српском културном центру

На позив Золтана Ноградија, градоначелника града Морахалома, Чедомир Адамов, руководилац Самоуправе Срба у Десци и Кристифор Брзан, председник, уметнички руководилац дешчанског КУД-а „Банат“, боравили су у Градоначелничком уреду већ поменутог бањског градића, где је уприличен разговор о могућим програмским понудама будућег Српског културног центра „Коло“.

Госте из Деске најпре је поздравио Золтан Ногради, градоначелник града Морахалома, који је своје позване партнере упознао са настојањима житеља поменутог града на пољу изградње Српског културног центра „Коло“. Изградња објекта убрзано тече у шта су се Дешчани могли уверити и на лицу места, штавише, добили су и презентацију о архитектонским плановима.

Чим се окончају радови на изградњу Центра „Коло“, носиоци пројекта, већ од фебруара 2019. треба да воде бригу о организацији и реализацији 60 програма у истој години. И управо у овој области руководство града очекује помоћ, подршку српских организација у жупанији, па и шире. У концепт културне понуде, програма, који се предвиђају од фебруара 2019. године, итекако се уклапају и делатности, понуде КУД-а „Банат“. Домаћинима је сугерисано да помоћ затраже и у широј области, то јест, да

се обратe и представницима културно-уметничких друштава „Суферици“ у Батањи, односно, „Весели Сантовчани“ у Сантову. Кристифор Бр-

Градоначелник Золтан Ногради са пројектом СКЦ-а

зан је уједно подсетио да се у планиране програме могу уврстити и наступи Бугара, односно, Грка из Сегедина, а изнео је и низ предлога који могу значити решење за руководство града Морахалома и носиоце пројекта по питању организовања и реализације годишњих 60 програма.

Разговорима у Градоначелничком уреду присуствовали су и Феликс Дука, председник Удружења за развој омладине и заједнице „Egy-Másért“, односно, Иштван Шереш, координатор програма.

П. М.

Прослава цара Константина и царице Јелене

Скромна посећеност капеле у Мохачу

Помало тужно је звонило звоно капеле на мохачком српском православном гробљу 2. јуна, дан пре великог црквеног празника светог цара Константина и његове мајке Јелене, патрона гробљанске капеле.

Да ли због тога што је пре малтене недељу дана – 27. маја – достојно био прослављен заштитник српског православног храма „Духови“ у самом центру града, или пак у позадини су били неки други разлози, али овај пут окупио се заиста скроман број верника, који су дошли да одају пошту почаст, пошту једном од највећих хришћанских светитеља, који је Миланским едиктом 313. дао хришћанима слободу вере и окончао њихов прогон. И његовој мајци Светој Јелени, која је била велика хришћанка и добротворка. И не само то: пронашла је и Часни крст,

сазидала цркву Васкресења на Голготи и многе друге цркве на Светој земљи.

У капели на мохачком српском

православном гробљу свету литургију служили су јереј Јован Бибић, парох сантовачки, администратор мохачке парохије и јерођакон о. Ми-

трофан, монах из манастира Грабовца.

Наравно, ни ово славско богослужење није протекло без резања славског колача и благосиљања кољива. Кумовали су присутни верници, а на крају свете литургије пригодним поздравним речима верницима се обратио јереј Јован Бибић, администратор мохачке парохије који је, између осталог, рекао следеће: „Честитам свима храмовну славу Светог цара Константина и царицу Јелену. Знали су ваши преци кога ће узети за патрона ове наше мале, скромне гробљанске капелице, али промислом Божјом, баш је њих Господ прославио да ослободе хришћанство од прогона. Баш је њима дао Господ снаге да обзнане Крст Господњи, да за њима крене хришћанство у слободно исповедање вере.“

Након завршетка свете литургије, сви који су дошли да одају пошту Светом цару Константину и царици Јелени, са мохачком српском православном гробља прешли су у месни Српски клуб, где је уприличена трпеза љубави. Агапеом приведено је крају скромно присећање на светог равноапостолског цара и његову свету христољубиву мајку.

П. М.

Седница Печујско-барањској српској удружења

Анализиран рад српске цивилне организације

У Дому цивилних заједница у Печују, одржана је скупштинска седница Печујско-барањског српског удружења. На самом почетку форума присутне скупштинаре – њих осморо – у својству председника удружења поздравио је аутор овог чланка који је констатовао да иако тесно, али постоји кворум, будући да организација броји 15 чланова.

Одмах потом, поднет је извештај о прошлогодњем раду и финансијском пословању организације. Председник удружења је подсетио да је прошле године у заједничкој организацији са Музејом града Новог Сада приређена изложба о патријарху Лукијану Богдановићу и то поводом 150. годишњице рођења чувеног Бајца, који је од 1908. до 1913. био архиепископ карловачки и патријарх српски.

Под насловом „Заједно у циљу очувања и неговања свога“, Печујско-барањско српског удружење је успешно приредило и прекограничну, међународну конференцију на којој су руководиоци, представници српских организација из хрватског и мађарског дела Барање размотрили могућности заједничке сарадње на пољу, пре свега, културног и верског живота.

Цивилна организација сваке године прима се кумовања на храмовним славама у Жупанији Барањи. Прошле године чланови Удружења кумовали су у Липови где су крајем 2017. представили и најновији број „Барањских свезака“, посвећен блаженопочившем протојереју Лазару Поповићу, дугогодишњем парошу Срба у Липови, који је преминуо пре 50 година.

Приликом подношења извештаја истакнуто је да се и лане наставио

истраживачки рад на пољу откривања, сакупљања старих фотографија и докумената, везаних за оптацију Срба након Првог светског рата. Та делатност траје и моментално и до краја године треба да резултира објављивањем другог фото-албума под

У наставку скупштинске седнице посебна пажња је била посвећена програмима до краја текуће године и буџету за 2018. Председник организације је присутне информисао да је руководство на адресу Министарства за људске ресурсе поднело кон-

нији Барањи.“ Поменута приредба одржаће се на Ивањдан, 7. јула у Липови.

Будући да је фото-албум „Сликом и речју против заборава“ наишао на велико интересовање читалачке јавности, пре свега, у Хрватској, одакле су се главном и одговорном уреднику издања многи јавили с циљем да му уступе старе фотографије и документе о Србима оптантима који су између 1920. и 1931. године напустили Мађарску и настанили се у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, од стране носилаца издавачког пројекта постоји добра воља да наставе рад на пољу истраживања оптаната, тачније, откривању оптаната, који су већ у позним годинама и њихових потомака.

И о њима је, као гост скупштинског заседања Печујско-барањског српског удружења, говорио др Арпад Хорњак, историчар, доцент Печујског универзитета који је замољен за одржавање једног кратког предавања о учешћу Србије и српског народа у балканским ратовима и Првом светском рату.

На крају заседања скупштинаре су разговарали о потреби пружања подршке Србима, који у малом броју живе у барањским насељима и обнови и заштити српских православних цркава и споменика.

Предраг Мандић

насловом „Сликом и речју против заборава“.

Скупштинаре су, потом, захваљујући књиговођи удружења, добили детаљан увид у прошлогодњем финансијском пословању организације. Чланови скупштине Печујско-барањског српског удружења су једногласно прихватили извештај о лањском раду и финансијском пословању.

курс како за културне програме, издавачки пројекат, тако и за обезбеђивање средстава за функционисање организације. Конкурси су поднети и у матици Србији.

Упркос томе, удружење ће учинити све како би реализовало своје замисли, планове, међу којима се првенствено истиче приређивање „Дана српске културе и духовности у Жупа-

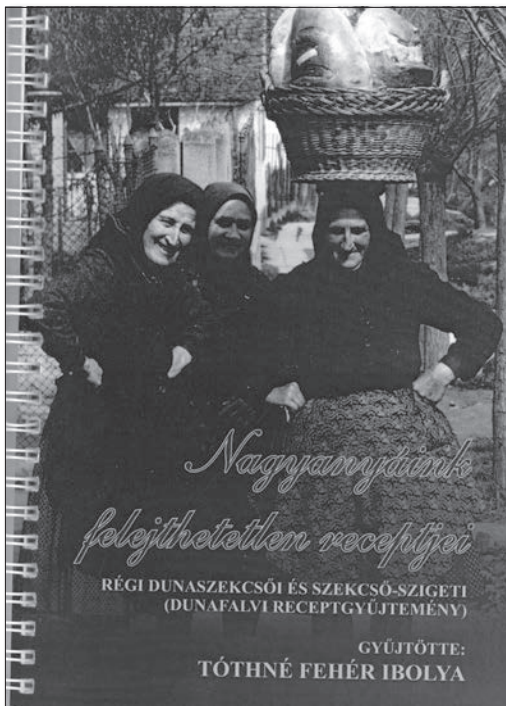
ТРАДИЦИЈА

Сечујци објавили књићу о кулинарству

Незаборавни рецепти наших бака

У издању Задужбине за успомене и будућност Сечуја, односно, Немачке народно-сне самоуправе у поменутом насељу, недавно је светлост дана угледала књижица која носи назив „Незаборавни рецепти наших бака.“ У поменутој својеврсној гастрономској читанци, заступљени су и поједини српски гастрономски рецепти за чије објављивање се побринула историчарка Цвета Вуковић, старатељ месне српске православне цркве.

У српском блоку, који је место добио поред немачког и мађарског, Цвета Вуковић је најпре дала општи преглед о српској гастрономији. Она је грађу позајмила из књиге Стојана Вујичића „Срби у Будиму и Пешти“ а затим је заинтересованим читаоцима понудила три рецепта, која су јој посебно драга: рецепт проје, сечујске рибље чорбе (будући да њен отац Мирослав веома

Насловна страна кувара

воли фиш на сечујски начин) и тортe од бадема и чоколаде (рецепт потиче од једне њене рођакиње из Сомбора).

Цвета Вуковић

Посебну занимљивост издању даје једна стара фотографија, на којој се налази Милан Јевремовић, деда Цвете

Вуковић. Он се од 1936. до 1974. бавио производњом соде – содара је паузирао за време национализације од 1950. до 1952. године.

Старији Сечујци добро памте чика Милана, који је био врсни занатлија, а машина за производњу соде, направљена од стране Оскара Конта и дан данас је у животу и представља својеврсну реликвију породице Вуковић-Јевремовић.

Иначе, након смрти Милана Јевремовића, производњу соде наставила је његова ћерка, која се овим послом бавила све до 2000. године, када је отишла у пензију.

Било како било, свештица у којој су рецепти штампани на мађарском, немачком и српском језику, представља сведочанство о омиљеним јелима Сечујаца. И о једној минулој епохи када су у овом барањском сеоцету у много већем броју живели Немци и Срби.

П. М.

Нова дародавства верника

Витраж и фреске улепшали цркву у Печују

Недавно је у печујском српском православном храму постављен нови витраж и то Светог оца Николаја, архиепископа мирликијског чудотворца. Предивно, слободно можемо рећи уметничко дело, на којем је осликан светац и заштитник путника, затвореника и сиромашних, и овом приликом урадио је Хаџи Лалић, витражиста из Сомбора који је за Печујце урадио и претходна три витража.

Он је у сусрет изашао молби супружника Зорице и Ува Шумахера из Есена, Немачке, који су пре неколико година купили кућу у Ладу (надомак Сигетвара) и откада су сазнали да у Печују постоји српски православни храм – када су у Мађарској – често долазе у цркву на молитвену реч и дружење са месним Србима.

Госпођа Зорица, Српкиња пореклом из Дервенте, већ је раније одлучила да ће светињи даривати витраж Св. Николе, уједно је са својим супругом Увом, који је по националности Немац, изразила жељу да следеће године они кумују на храмовној слави у Печују.

Било како било, Печуј-

ска српска православна црквена општина се и овим путем захваљује супружницима Шумахер на несвакидашњем, великодушном дару, прилогу, а храмовна слава у Печују, одржана 3. јуна, била је добра прилика да се сви диве у новом витражу на којем је осликан Свети отац Николај, архи-

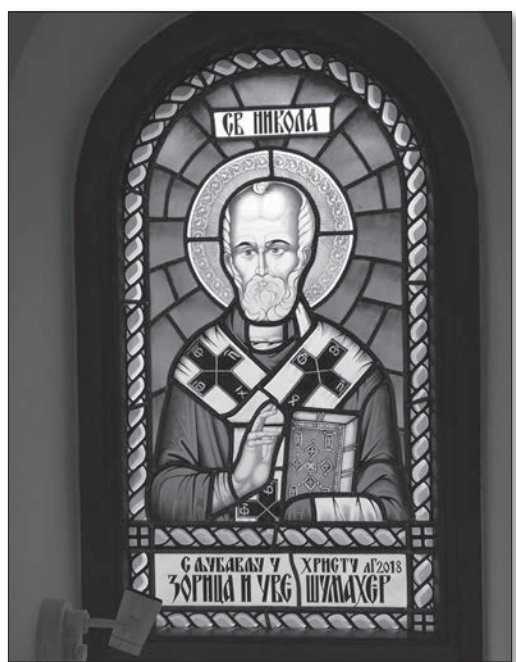
епископ мирликијски, чудотворац.

А захваљујући великодушности Миодрага Копривице, генералног директора РТВ Војводине и поменутог јавног сервиса, у светом храму извршено је фрескописање зидне површине која се налази изнад иконостаса. Фрескописање поменутог дела светиње извршили су Рајка Михајловић, академски сликар и фрескописац из Београда, односно, Никола Авакумовић, академски сликар, ресторатор-конзерватор из Сремске Митровице.

Благословом Његовог преосвештенства епископа будимског Лукијана, уметници из Србије су у договору са јерејем Миланом Ерићем, парохом печујским одлучили да на зиду од око 20 квадрата буде осликана Богородица Ширијаја небес са два анђела са стране и по могућности да буде досликан, представљен и Христос у мандори.

Академски сликари су испоштовали жеље домаћина, али и каноне Српске православне цркве, односно, традиционалног византијског сликарства па је комбинацијом већ поменутих, пред Духове урађена предивна композиција, која краси печујски српски православни храм.

Многи су тек 3. јуна угледали, ви-

дели фрескописани део светиње. За време празновања храмовне славе Св. Андроника и Јуније имали су прилику да се диве Богородици, анђелима, Христосу у мандори.

Са друге стране, храмовна слава у Печују послужила је и као добар повод да се разговори поведу и о могућностима даљих радова на фрескописању олтарског дела светиње, односно, комплетног српског православног храма у престоници Жупаније Барање.

П. М.

Изложба посвећена знаменијом будимском уметнику

ДОКУМЕНТАРИСТИКА

Документарна поставка о композитору Петру Стојановићу

И док је у Мађарском културном центру у Београду, 30. маја отворена изложба посвећена готово зборављеном композитору Петру Стојановићу, из Српског културног и документационог центра у Будимпешти стиже лепа вест да ће квинтет „Алтро сенсо“, који изводи композиције великог композитора и бави се сакупљањем грађе о његовом животу, отворити престижну манифестацију Месец српске културе у Мађарској, у Текелијануму, почетком септембра месеца. Ова изложба наставак је програма одржаног 4. априла под називом „Ренесанса заборављеног Петра Стојановића“, када је одржан концерт клавирског квинтета „Алтро сенсо“.

Изложба, која је обухватила породично стабло и старе фотографије, адресе становања породице Стојановић у Будимпешти, Земуну, центру Београда и Бечу, нотне свеске и исечке из новина који су говорили о успесима изведених музичких дела, медаље које је добио, као и представила опус овог плодног композитора, побудила је пажњу посебно ученика и студената музике, професора из музичких школа, али и заинтересовану публику која углавном редовно посећује програме Мађарског културног центра у Београду.

Петар Стојановић

О животу овог рођеног Будимца, а затим мајстора нота у Београду и Бечу, говорила је професорка музике Наташа Шпачек, која се већ неколико година бави истраживањем музичког опуса и животног пута Петра Стојановића, за кога она каже:

– Петар Стојановић је, по мом ми-

Поставка у Културном центру Мађарске у Београду обухвата породично стабло и старе фотографије, адресе становања породице Стојановић у Будимпешти, Земуну, центру Београда и Бечу, нотне свеске и исечке из новина који су говорили о успесима изведених музичких дела Петра Стојановића, медаље које је добио и друга сведочанства

Уметничко вече у Културном центру Мађарске у Београду

шљењу, један од најшколованијих и најизузетнијих српских композитора и то зато што је у ширеком спектру стварања квалитетан на многим пољима. Када смо са квинтетом „Алтро сенсо“ трагали за клавирским квинтетом српског композитора који бисмо изодили, открили смо да је Петар Стојановић написао једини клавирски квинтет који бисмо изводили у овом саставу. Онда смо почели да трагамо за информацијама како је и где ово дело настало. На једном концерту на Коларцу срела сам ђака присутне професорке Мирјане Живковић, који је рођак сестре композитора. Станка Јовановић има 86 година и живи у Портланду, у Америци. Захваљујући њој ова грађа је прикупљена, а витална госпођа Станка ме је повезала са Стојановићевом унуком, Елизабет Застiera, која живи у Бечу. Прича са великим ентузијазмом пијанисткиња Наташа Шпачек, која не одустаје од даљег истраживачког рада и вредно слаже коцкице које недостају.

у Будиму. Отац Евгенија је имао трговину на велико и мало, и школовао је своју децу. Породица је имала седморо деце, али је преживело само четворо.

– Петар је завршио студије виолине у Пешти, а затим отишао на даље студије у Беч, где се оженио Хенријетом, Бечлијком пољског порекла. Ималу су двоје деце, Веру и Александра, а Верина линија је наследна. Елизабет Застiera је Верина ћерка и са њом сам у контакту. Посетила је Београд у децембру месецу прошле године, када је била мој гост и учествовала на једном међународном скупу. Она, нажалост, не говори српски.

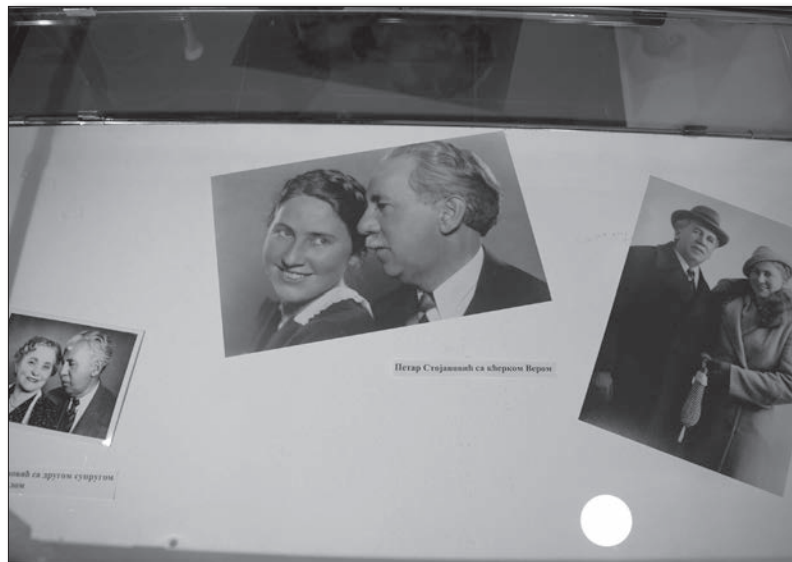
Професорка Шпачек наводи да нико није умео да јој каже где је Петар Стојановић сахрањен, а касније је сама успела да пронађе његов гроб

АДРЕСЕ КОЈЕ ЧЕКАЈУ ДА БУДУ ОБЕЛЕЖЕНЕ

Једна од адреса где је породица Стојановић дуго живела је и Улица Зиватар 14, недалеко од данашњег табанског парка, односно споменика Корнелију Станковићу и Вуку Караџићу у Будиму. Породица је држала радњу на Тргу јелена у Табану, недалеко од познате гостионице „Златни јелен“, која слови за место окупљања угледних Срба тога времена. У српској престоници Петар је прво живео у кући његове сестре Станке, на Великом тргу бр. 3, у центру Земуну, који је недавно лепо реновиран, а затим и у Улици Саве Ковачевића у Београду.

– Породица наводи да је Стојановић 1924. године стигао у Београд, у архиви се може наћи и 1925. година, али се засигурно зна да је Петар Стојановић, заједно са Костом Манојловићем и Стеваном Христићем, био

на Новом гробљу у Београду, који је у веома лошем стању. По њеним речима неизвесно је да ли ће породица нешто учинити, јер не живи у Србији, а да ли ће држава нешто предузети, остаје да се види.

Део документарне изложбе

један од оснивача Музичке академије у Београду, почасни члан Београдске филхармоније и опере, бавио се организацијом рада музичке школе „Станковић“, и у српској престоници живео до краја свог живота.

Професорка даље наводи да је Стојановић рођен у српској породици

Отварање изложбе пратио је наступ квинтета „Алтро сенсо“ и извођење Стојановићеве „Југословенске фантазије“, као и наступ младог Уроша Кочишевића, ученика музичке школе „Славенски“, који је показао да дела великог композитора налазе пут до младих нараштаја.

Д. Б.

ВЕЧНО ПОЧИВАЛИШТЕ КРАЈЊЕ ЗАПУШТЕНО

У музикалном Бечу, Стојановић с наградама и највећим признањима завршава три одсека: за виолину, општу композицију и за драмску композицију. У жестокој конкуренцији Стојановић брзо стиче углед и популарност у Бечу. Ипак, иако је велики део живота провео у аустријској престоници Стојановић се 1925. године враћа у Београд. Бави се компоновањем, а посебно виолинском педагогијом. Био је професор и директор Музичке школе „Станковић“, а затим редовни професор виолине на Музичкој академији од њеног оснивања 1937. до 1945. године. Компонује до своје смрти, 1957. године. Његов гроб, на Новом гробљу у Београду, данас је крајње запуштен и једва приметан.

РЕПОРТАЖА

Како је један српски писац, изазвао „злаћну трозницу“

Копачи не престају потрагу за благом династије Немањић

Миленијумима људи граде на сеобине и утврде на превоју планине Острице, природног бедема између чачанске котлине и Шумадије. Средњовековни „тврди град“ на фантастичној стени Соколици изнад села Остра, је само најочљивији остатак прошлости, а прво насеље овде је засновано још у баркарно доба, између 2600 и 2000 година пре нове ере.

Соколичка тврђава је контролисала путеве који су преко чачанске котлине повезивали јадранско приморје са Шумадијом. Њихови остаци још се виде на шумским стазама којима данас мало ко пролази, осим трагача за митским благом Немањића.

— Простор око Соколице је био готово без прекида насељен од XVII века пре Христа до XVII века наше ере, захваљујући изузетном стратешком положају. Она је увек била осматрачница и прибежиште становништва из околине. Сам простор града на стени истраживан је пре 40 година, али никада нису пронађена насеља која је штитио. Сад нам је Министарство културе одобрило средства за наставак истраживања, јер анализа раније пронађеног материјала указује да је овај простор био веома значајан — каже археолог Катерина Дмитровић, из Народног му-

У околини Чачка ентузијастички не престају да трагају за митским благом Немањића, укључујући и потрагу за круном цара Душана и чврсто се надају да ће остварити свој циљ. Мало ко жели да верује у то да није реч о народном предању о скривеном благу, већ о тези коју је у свом измаштаном роману лансирао писац Чедомиљ Мијатовић пре једног и по века

променило кад је сељанин Страхинја Белић прочитао књигу „Рајко од Расине“ у којој су описане подземне ризнице на домаку његове куће. Он је био први трагач за благом и садржај романа је почео да претвара у локалну легенду.

Следили су га други маштовити копачи и прича се надувала као балон. Копач је ко год је стигао, од сељана до странаца из далеких крајева. Били су разочарани преисторијским и античким налазима и бацали су их као безвредне или задржавали као егзотичне сувенире.

На срећу, учитељ Данило Белић из Остре је седамдесетих година прошлог века почео да саку-

КО ЈЕ БИО ЧЕДОМИЉ МИЈАТОВИЋ?

Аутор тезе о наводном скривеном благу Немањића, Чедомиљ Мијатовић (Београд, 5/17. октобар 1842—Лондон, 14. мај 1932), био је српски економиста, књижевник, историчар, политичар и дипломата, један од најзначајнијих либерала. Шест пута је био министар финансија кнежевине, односно краљевине Србије, три пута министар иностраних послова, кандидат за највише црквене положаје и председник Српске краљевске академије. Бавио се и књижевним радом. Писао је углавном историјске новеле са просветитељском и патриотском нотом. Још као студент написао је четири новеле, од којих је најпознатија Зека капетан, 1862. Међу каснијима најзнатније су *Иконија везирова мајка*, 1891, и *Краљичина Анђелија*, 1928. Занимљив је и путопис *Цариградске слике и њирике*, 1901. Са победом критичког правца у српској историографији, пао је у немилост као позни романтичар. Тако је Владимир Ђоровић пресудио да је Мијатовић сентиментални романтичар који не врши потребну критику извора и кога често машта понесе да учини генерализације за које нема довољно аргумената.

зеја у Чачку.

Упркос значају који Соколици на Острици придаје наука, широј јавности она је непозната иако је пре 40 година проглашена за заштићени споменик културе. Од тада су по њој копали само трагачи за благом, ризикујући живот увлачећи се у процепе у стенама и у поткопе под древним зидинама.

Њих је привлачила као магнет легенда да су под Острицом скривене ризнице деспота Ђурђа Бранковића, у којима је и немањићко благо, укључујући круну цара Душана. Трагачи су веровали да је реч о аутентичном народном предању, не знајући да је мит стар само 100 година. Њега је створио мештанин оближње Остре, који је прочитао први српски витешки роман „Рајко од Расине“ и преозбиљно схватио измаштану тему.

Аутор књиге је Чедомиљ Мијатовић, српски економиста, историчар,

књижевник, дипломата и политичар с краја XIX века. У роман типичан за еру националног романтизма он је уткао легенду о ризници Бранковића у којој је као српски Свети грал сијала Душанова круна. Мијатовић је легенду о благу у гробници деспота Ђурђа негде на Руднику прилагодио за потребе свог романа и ризницу лоцирао у пећине планине Острице над Остром.

Професор Радомир Илић из Српског географског друштва је, истражујући ово подручје крајем XIX века забележио да је Остранима позната „градина“, али да не знају ни једну причу о њој. То се

пла ове предмете и носи их у чачански Народни музеј. Захваљујући њему, покренуте су археолошке кампање 1973. и 1977. после којих је локалитет Соколица, бар на папиру, заштићени споменик културе који се данас једва види од густог зеленила.

Крајем антике или у раном средњем веку, врх Соколице је утврђен каменим бедемима дебљине од 1,5 до два метра, а најмлађи налази са тог простора су из X-XI века наше ере.

— Планинско утврђење Соколица је имало велики стратешки значај, јер је контролисало важне путеве који су из Поморја и Босне преко чачанске котлине водили ка Шумадији. Пронађени остаци српске грнчарије из периода око XI века указују на то да је коришћена у преднемањићкој Србији кнеза Часлава — каже археолог др Дејан Радичевић, доцент на Филозофском факултету у Београду. ■

Јована Дудуковић, мајџуранџикиња и усјешна спорџисџикиња

ПОРТРЕТ

Пливање ме је водило самоџи – у кошарџи налазим себе

Дудуковиџи су дошли у Сомбор у време ратног вихора 1992. из Карловџа (Хрватска). Јована с поносом истиче да је рођена у „зеленом“ граду Бачке и да је невидљивим, али снажним нитима везана за њега.

„Моји родитељи су уложили много времена, пажње и вере у сваког од нас четворо. Не постоје речи којима бих могла да вам опишем колико сам им захвална на свему што су учинили за нас“, каже Јована и с посебном љубављу и захвалношћу говори о својој старијој сестри Владисави, која јој је узор. Она јој је показала како се воли млађа сестра и како она треба да се односи према млађем брату и сестри. „Све ми је било много лакше јер сам од самог почетка имала старију сестру која је била моја звезда водиља. Крчила је пут испред мене, пробјијала лед и давала ми најбоље савете.“

Јована је ту љубав и пажњу старије

Једна од најуспешнијих спорџисткиња Српске гимназије у Будимпешти у претходне четири године била је Сомборка Јована Дудуковић (1998). Због осећаја изолованости напустила је своју дугогодишњу љубав – пливање и посветила се кошарџи. После матурирања наставља да живи у мађарској престоници, где је уписала студије економије и туризма

мена је било све мање, а обавеза све више. На тренинзима је била само једна Американка са којом је могла да разговара на енглеском. Све друге девојке су, или слабо или нерадо говориле енглески. Усамљена у великом граду, са препуно обавеза, чезнула је за својима и за Сомбором. Недостајала јој је љубав, коју је имала у свом родном граду.

После четири месеца престала је да одлази на тренинге, јер је осећала како је гуши очигледан недостатак пажње и топлине који су, као подстицај, најпотребнији сваком младом бићу: „Нисам била прихваћена и осе-

преломило и одлучила сам да престанем да пливам. Али заувек ћу волети тај спорт као успомену на најлепши период мога живота.“

Родитељи су ову тешку одлуку препустили Јовани, мада су жалили што је прекинула тренинге пливања.

Њена силна енергија коју је осећала у себи тражила је да се негде и на неки начин испољи. Дохватила је оловку и папир: „По први пут у животу сам морала сама да донесем животну важну одлуку, без ичије помоћи. Била сам изгубљена и нисам знала начин на који бих могла да избацим то из себе, све док нисам открила да имам страст према писању и да ме оно испуњава. Ставила бих све на папир, писала и писала све док нисам

Јована Дудуковић

„СВАКОЈ ВЛАДАВИНИ ДОЂЕ КРАЈ“

За свог кошаркашког тренера Немању Томашевића, Јована има само речи хвале:

„Он је човек посвећен свом тренерском позиву и свакој играчици посебно. Био је уз мене од мог првог тренинга и захвална сам му на уложеном труду и свему што ме је научио. Памтићу га и по реченици након освајања три златне и једне бронзане медаље четири године заредом на Државним првенствима Мађарске: ‘Свакој владавини дође крај, па тако и нашој’. Њему и свом тиму бих пожелела много среће и успеха у наредним сезонама и да наставе да граде ово што смо годинама стварали.“

сестре после преносила на млађу сестру Тамару и брата Алексу.

Јована је већ као ђак првак основне школе „Никола Вукићевић“ почела да се бави пливањем. У том спорту је научила да сваком успеху претходи веома тежак, систематичан и напоран рад, али и љубав.

За Српску школу у Будимпешти је први пут чула од бившег ђака Немање Катанића, који је лепо причао о гимназији и Јована је пожелела да и сама постане ђак ове школе. У овај лепо град на Дунаву је дошла са 15 година, 2013. са надом да ће остварити боље резултате у пливању у великој европској метрополи, која је позната по пливањима и ватерполистима.

Прво је уписала припремни или нулти разред како би савладала мађарски језик. Са пуно одговорности је вредно учила овај тешки језик, али и друге предмете, нижући све петице. Тренинге пливања није пропуштала, а они су били понекад и два пута дневно. Свакога јутра, пре школе, је одлазила на базен. Потпуно сама, са урођеним биолошким сатом, никада није каснила. Поред бројних обавеза у школи и на пливању, није јој било тешко да учествује и на школским приредбама.

Међутим, нашла се у новој средини окружена непознатим људима, помало изгубљена и уплашена. Вре-

Јована са својим тренером Немањом Томашевићем

ћала сам се усамљеном. По цео дан сам била на тренинзима, а тамо сам мало с ким могла да поделим мисли и емоције. Долазила сам у ђачки дом уморна и недружељубива, што није моја природа. Тако се нешто у мени

излила све оно што ми је на души. Пронашла сам мир и спокој у томе и имала сам чудан осећај испуњености. Неки од мојих текстова су објављивани у ђачком листу Гимназијалац и у Српским недељним новинама.“

Ове године, која је уједно и њена последња година у гимназији, она је са екипом освојила треће место и бронзану медаљу на Државном првенству, такође у Печују.

Славица Зељковић

ПРЕД НОВИМ ЖИВОТНИМ ИЗБОРОМ

Јована је захвална свим професорима, васпитачима, а посебно Самоуправи Срба у Мађарској, која је препознала њене вредности и у четвртој години јој доделила стипендију: „Срећна и задовољна напуштам ову школу са којом сам остварила највеће успехе у учењу и у спорту“, каже задовољно наша саговорница, пред којом је нови животни избор. На првом месту су јој студије у Бу-

димпешти. Одлучила је да упише економски факултет и да студира на катедри за туризам. Аплицирала је и за стипендију „Хунгарикум“ коју Мађарска додељује страним студентима.

НЕВЕН

У Ђачком дому свечано прослављена слава

Ћирило и Методије – културни и духовни мисионари

Сваке године ученици и васпитачи заједно припремају и украшавају славски колач и кољиво. Ове године су кољиво украсиле уче-

У четвртак, 24. маја, у холу Ђачког дома у Рожа улици, прослављена је домска слава, Свети Ћирило и Методије. Славску икону су насликали сами ученици пре три године, када је Ђачки дом први пут обележио славу

нице: Каролина Кардош, Наташа Балаж и Катарина Фекете. Слави су били присутни гости, који су дан раније у славу језика и српске културе у Српском културном центру одржали пригодан програм. Душан Тодоровић, публициста и дизајнер је представио ауторски филм о епохи Немањића, под називом „Долина краљева – епоха Немањића“. Затим су Јања Тодоровић, професор и публициста и Татјана Јанковић, филолог и калиграф, приредиле изложбу калиграфских радова и радионицу лепог писања за ученике.

Директорка Ђачког дома Јулијана Мијатовић Которчевић захвалила се свим присутнима који су увеличали славску свечаност, а нарочито свештеницима, који као духовне вође имају велики значај за одрастање и формирање младог човека. Слава Дома је и Дан словенске писмености, установљен као сећање на рад и дело солунске браће Ћирила и Методија, творца првог словенског писма и књижевног језика.

Славски церемонијал уз освећење славског колача и кољива, обавили су:

протојереј Зоран Остојић, архијерејски намесник будимски, ђакон Зоран Живић, и вероучитељ Далибор Миленковић. Ученици су заједно са свештеником и директорком ломили славски колач.

Затим се отац Зоран захвалио домаћинима, деци и васпитачима, честитао им славу и одржао надахнуту беседу:

„Ћирило и Методије, као светитељи, имају значајну улогу у целом хришћанском свету, а поготово за нас Србе. Ако погледамо житија святих, сваки је као звезда водиља и у сваком том светитељу човек може да пронађе пут и да се врати у онај истински пут који је и сам Господ пронашао. Управо за тај живот нас припремају светитељи и показују нам да су и они само били од крви и меса исто као и ми, али су истрајали у том идењу ка господу и зато су овећани ореолом славе. Скоро сам прочитао једну руску пословицу која гласи: 'Ако неко планира унапред за годину дана, он засади пшеницу. Ако неко планира унапред десет година, он засади виноград. Али, ако неко планира за вечност, он се бави децом.' Управо ова установа се бави вама, децо, и размишља о веч-

ности, не само о вашем културном узрастању, већ и о духовном. Сведок томе је и данашња слава, овај колач и ове иконе. Ваши васпитачи се на најбољи начин старају о вашем духовном здрављу и узрастању.“

Отац Зоран је на крају ученике даровао иконицама Светих пећких мученика, Василија и Глигорија. Потом су подељени кољиво, а за све госте и учеснике програма припремљена је богата трпеза. Након завршеног церемони-

јала, по свим спратовима дома је постављено послужење. Васпитачи и питомци Ђачког дома су се у свему показали као прави, гостољубиви домаћини.

С. З.

Свесрпски деџи сабор у Београду

У друштву вршњака из шест земаља региона

У Београду је од 23. до 27. маја организован први Свесрпски сабор деце из дијаспоре. Домаћини ученика Српске школе „Никола Тесла“ из Будимпеште били су Дечји културни центар и ученици ОШ „Старина Новак“ из Београда

Поред ученика из будимпештанске српске школе, Свесрпском деџем сабору присуствовала су деца српског порекла узраста од 10 до 14 година из Републике Српске, Македоније, Румуније, Хрватске и Црне Горе.

Припремљен је богат програм који је започео концертном добродошлицом

у Дечјем културном центру „Београд“ поводом обележавања „Дана Ћирила и Методија“, а затим је организован обилазак Београда туристичким аутобусима у друштву домаћина. На Калемегдану су се ученици упознали са знаменитим личностима и историјским догађајима из богате српске историје кроз припремљен програм

„Београд кроз векове“. Уз стручне водиче наши ученици су обишли Дом Народне скупштине Републике Србије, као и Музеј аутомобила.

Домаћини су организовали и излет у Тршић, где смо погледали позоришну представу „Превагранти“ поводом затварања XXVII Дечјег Вуковог сабора.

У повратку за Будимпешту обишли смо знаменитости Сремских Карловаца: зграду Патријаршије,

Саборну цркву Светог Николе, Фонтану четири лава и др.

Захваљујући разноврсној програму, доброј организацији и гостопримству домаћина, наши ученици су се осећали као код своје куће. Боље су упознали језик и културу Србије, али су стекли и нове пријатеље.

Иницијатор учествовања на овом важном културном догађају била је професорка Оливера Муншић, у пратњи Изабеле Борзе и Драгана Апати-Дошен. Организатори и сви учесници се надају да ће ова манифестација постати традиционална.

Драгана Апати Дошен

Дан мајки и Дан деце у Будимпешти и Ловри

ПРОСЛАВЕ

Волимо и поштујмо мајке свакога дана у години

Ловра

Мајчин дан или Дан мајки је прослава у част мајчинства и мајчине љубави према деци, и израз поштовања њеног значаја за сваку породицу и друштво, док се светски дан детета прославља сваке године 1. јуна, како би се указало на неопходну бригу за живот, здравље и развој детета, заштиту деце и посебно на заштиту дејичих права

Малишани, предшколци из забавишта Српске школе „Никола Тесла“ у Будимпешти, са васпитачицама Виолетом Станчић и Валентином Пауљевић, креативно су обележили Дан мајки и Дан деце. Нарочито су се трудили да изненаде маме својим оригиналним рукотворинама. Правили су од шарених папирића хаљине за маме, посебно су исецали сваки детаљ и

децом су направили позивнице за маме, а у школској кухињи, торту. Деца су рецитовала заједно песму Велимира Милошевића „Мора се признати“, затим су мамама поделили наруквице које су њихових руку дело. Сви су се заједно почастили тортом и соковима. Угођај је био несвакидашњи, прелеп.

У ловранској школи, подружници Српске школе „Никола Тесла“, васпитачице, Милица Алексов и Милева Алексов, су за Дан мајки осмислиле рецитал посвећен мајкама, а одабрали су песме: „Најлепша мама на свету“, „Коло маме запевајмо“ и „Бакице, бакице, слушај песму ову“. Свако дете се попело на столицу да буде ближе својој мајци и директно говорило стихове које је научило за ту прилику. Сва деца су била храбра и никог није омела трема и уз-

буђење. Сам чин рецитовања, лицем у лице са мајком, имало је јак емотивни набој. На почетку приредбе деца су мамама поклонили ружу, а на крају приредбе, бакама (мајкама), такође, једну лепу ружу.

Нико као мајка. Мајка је најбољи пријатељ, јер њену љубав и бригу неће моћи да вам пружи ниједна друга особа. Она се вама посвећује сваки дан. А ви њој? Најбољи начин да јој покажете љубав и да је сваки ваш дан у ствари њен дан, ако вашој мајци свакодневно дарујете емоције и различите облике пажње. А шта је лепше од мајчиног осмеха, којим ће она узвратити? Ова узајамна љубав није заслужила да буде ограничена на један дан. Волите своје мајке сваки дан!

Детињство је један од најлепших периода у развоју човека. Тада смо безбрижни и кроз игру учимо нова знања и вештине које ће нам помоћи да будемо самостални, одрасли људи. Да би деца имала срећно детињство, оно мора да буде обележено игром и забавом, да омогући детету да развија радозналост, сањари о својим могућностима и ужива у свету око себе. Деца сло-

бодно и спонтано реагују на тај свет, треба да уживају у природи и да се што више смеју.

Најстарија забавишна група из вртића у Будимпешти је на Дан деце организовала излет у Варошлигет. Ту су посетили Трг хероја, уживали у парку, а на игралишту цртали кредама у боји. Тако су уз најлепше дружење у природи провели међународни Дан деце. Милева Алексов је за ловранске малишане осмислила забавни програм песама и игара у дворишту. Деца су се такмичила у занимљивим дисциплинама: дувању балона, бацању лопте у циљ, вежбали су дечију јогу и гимнастику уз музику, а по завршетку дана свако дете је добило диплому и играчку за успомену на свој дан.

С. 3.

Будимпешта

Дејан Десјић:

ПОП ЂИРА И ПОП СПИРА

Комична опера у два чина

2. јула 2018. од 19.30 ч.

Палата уметности (Mіra)

Либрејто: Весна и Дејан Миладиновић
Према роману: Стевана Сремца
Режија: Ивана Драгутиновић Маричић, на основу концепције Дејана Миладиновића
Диригент: Жељка Милановић

Представа се реализује у сарадњи са оркестром, хором и балетом Српског народног позоришта.

Продаја карата: jegy.hu

ПОКЛОНИЧКА ПУТОВАЊА ИЗ СЕГЕДИНА

Сегединска месна српска заједница и Сегединска српска народносна самоуправа, 7. јула 2018. године организују поклоничко путовање у Липову, на прославу Ивањдана, а 15. јула у манастир Грабовац, на Петровдански сабор.

Пријаве за путовања се врше уплатом учешћа у износу од 1000 форинти по особи, код Боривоја Руса (тел: 06 70 451 4234) и Јелене Фаркаш Сеје (тел: 06 70 234 3235). Рокови за пријављивање: 24. јун 2018. за Липову и 2. јул 2018. за Грабовац.

Срдечно очекујемо све заинтересоване!

ВИДОВДАНСКА ПРОСЛАВА

Будимпешта – Сентандреја

28. јун 2018.

9:30 – Свечана сала Текелијанума (Будимпешта, Ул. Вереш Палне бр. 17) - Отварање рецитаторског Видовданског маратона - учествују уметници Српског позоришта у Мађарској, и чланови српске заједнице у Мађарској. Маратон као караван прати видовданске програме током дана

10:00 – Храм Св. великомученика Георгија (Будимпешта, угао Ул. Вереш Палне и Српске улице) - Св. Литургија и помен Св. кнезу Лазару и косовским мученицима

13:00 – Некадашња палата деспота Стефана Лазаревића у Будиму (Ул. Орсгаз бр. 9) - Полагање венаца код спомен-плоче уз пригодни програм

16:30 – Биста кнеза Лазара у башти епископског двора у Сентандреји - Полагање венаца

ИНФО

17:00 – Саборни храм у Сентандреји - Вечерње

17:30 – Спомен крст цара Лазара у Сентандреји (Сентандреја, Трг цара Лазара) - Наставак Видовданског рецитаторског маратона у и полагање венаца

18:00 – Саборни храм у Сентандреји - Видовдански концерт црквеног хора „Свети великомученик Георгије“ из Бечеја, под управом Сенке Јовановић

Организатори: Српска самоуправа у Будимпешти, Српско позориште у Мађарској, Српска самоуправа у Сентандреји, Удружење „Српски форум“, Српски културни клуб у Будимпешти, Српски клуб у Сентандреји, Српски институт, спрске мањинске самоуправе XIV и XIX кварта Будимпеште у сарадњи са Епархијом будимском
Покровишело: Самоуправа Срба у Мађарској
Финансијска помоћ: Министарство за људске ресурсе Мађарске, Самоуправа Срба у Мађарској.

Terra Travel, Gračanička 16, 11000 Beograd, Srbija

+381 11 2632-921; +381 11 630-1591

Dežurni telefon: +381 64 802-6680

Telefon u Budimpešti: +36705047240

info@terratravel.rs | www.terratravel.rs

СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ
СРБСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ.

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ – Лист Срба у Мађарској ♦ Издавач: Канцеларија Самоуправе Срба у Мађарској ♦ За издавача: др Јадранка Гергев ♦ Главни и одговорни уредник: др Драган Јаковљевић ♦ На захтев издавача листа, уредништво не лекторисхе текстове појединих аутора из Мађарске, што значи да одговорност за стил, језик и објављене чињенице преузима аутор. ♦ Финансијер: Министарство за људске ресурсе Мађарске (Emberi Erőforrások Minisztériuma) ♦ Фотодизајнер: Иван Јакшић ♦ Седиште редакције: Nagymező u. 49, 1065 Budapest ♦ Поштанска адреса: Szerb Országos Onkormányzat Hivatala, Szerb Hetlap, Falk Miksa u. 3, 1055 Budapest ♦ Имејл уредништва: snnbudimpesta@gmail.com ♦ Веб: www.snnovine.com ♦ Графички њелом листа: Карољ Сабо ♦ За штампарију Alfa Press Design Kft: Ференц Ибош ♦ Текстуралне прилоге и фотографије примамо искључиво у електронској форми. Уредништво задржава право лекторске обраде и скраћивања текстова у складу са расположивим новинским простором. ♦ СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ су 2013. године награђене угледним друштвеним признањем – ВЕЛИКОМ ПЛАКЕТОМ УДРУЖЕЊА КЊИЖЕВНИКА СРБИЈЕ, за објективно и правовремено информисање, неговање српског језика и ћирилице и јачање веза српске заједнице у Мађарској са матичном државом Србијом и Удружењем књижевника Србије. ♦ HU ISSN 2061-0238

ФОЛКЛОР

У Будиму одржано 24. „Табанско вече“

Игром и песмом по српским крајевима

Традиционално самостално вече КУД-а „Табан“ из Будимпеште, поново је окупило велики број гледалаца, углавном родбину и пријатеље чланова овог многочланог ансамбла, али и друге поклонице српског народног мелоса. Играчко и певачко умеће представило је више генерација КУД-а, а концерт је обогаћен и наступима гостију

Концерт КУД-а „Табан“ у Дому културе МОМ, почео је наступом најмлађих чланова из обданишта и нижих разреда Српске основне школе „Никола Тесла“. Малишани су на свој симпатичан начин извели сплет дечјих игара и песама. Са лакоћом су цупкале и преплитале се мале ноге у опанчићима, шарениле се и њихале сукњице, а понека ручица је искористила прилику да махне познаницима у публици. Уз игру су показали и своје певачке могућности, отпевавши „Врапчићу, зашто береш мак“, „Седи Ђира на врх сламе“ и „Радим тешко“. Родитељи, баке и деке наградили су их овацијама и великим аплаузом.

Велика дечја група одиграла је сплет српских игара из Шумадије и одушевила гледаоце извођењем „Влашких игара“, нове кореографије Дејана Милисављевића. Обе дечје групе је предано и стрпљиво припремила Анита Вуковић Накић.

Први ансамбл КУД-а „Табан“ се и овога пута побринуо да на најбољи начин прикаже свој разнолики програм. Одиграла су три обновљене кореографије: „Мачва“, „Гајтано моме, мори“, из пчињског краја, и „Ђурђевдански уранак“ и „Подгрмеча-игра“ из Српске Крајине. Подсетили су нас на старе кореографије, али у новим народним ношњама, које су набављене из Србије. Уз ове кореографије иде и много песме, тако да је доживљај био комплетан.

камен“ из Неготина, „Море, изгрејала нане“ из Биначке Мораве и „Две невесте тикве брале“ из Куманова. Интерпретација Аните Накић Вуковић, Софије Каплан, Ане Кевари, Монике Патарчић и Ванде Вођоцки били су награђени бурним аплаузом.

Цео програм је пратио оркестар „Бабра“, који је у посебном музичком блоку публици представио своје даровите музичаре.

На крају програма, Душан Вуковић се свим учесницима, сарадницима и организаторима захвалио за успешно вече, а пре свега Анити Накић Вуковић, Тимеи Берез и организацијама које су омогућиле одржавање овог концерта, а то су: Самоуправа Срба у Мађарској, Српска самоуправа у Будимпешти, Српске кварталске самоуправе I, V, VI, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XV, XVIII и XIX кварта, Културном и документационом центру Срба у Мађарској и Фондацији ЕМЕТ. Такође се захвалио Српској школи „Никола Тесла“ и директорки Јованки Ластих, као и учитељицама и родитељима,

НАСТУПИ УОЧИ КОНЦЕРТА

Неколико недеља пред „Табанско вече“, фолклораши су се припремали и загревали за велики наступ. Млађа група је 26. маја, била гост XIII кварта, на „Дану народности“, а заједно са старијом групом је истог дана своје умеће показала у X кварту, на „Балканској вечери“ Кебање. Старија група је, поред Кебање, у суботу, 26. маја наступила и на 12. Градском фестивалу у V кварту. Наредног дана, одрасли су отишли чак до Мохача, где су први пут били позвани на црквену славу. После вечерње литургије, одиграла су три кореографије: „Мачву“, „Црноречје“ и „Шопске игре“.

На самом крају концерта, одиграла су нову кореографију, „Ђурђевдан у Пасјану“ – игре из Биначке Мораве, такође кореографа Дејана Милисављевића. Овом игром су приказани народни обичаји малог села близу Ѓијилана, на Косову и Метохији. Најстарију групу је припремио Душан Вуковић, руководилац КУД-а „Табан“.

У историју „Табанских вечери“, овај програм ући ће као прво вече где су гости могли да уживају у лепотама мађарског фолклора. Мото концерта је био „Табан + Табан = Табан“. Поред домаћина, на концерту је учествовао и фолклорни ансамбл „Табан“ из Бекешчабе. Они су своју умешност показали извођењем мађарских игара из Ердеља (Трансилванија) и околине Сатмара, уз пратњу оркестра „Лу-даш“.

Женска певачка група „Табан“ се представила трима песмама: „Ситан

који све ове године подржавају рад „Табана“.

Председница Самоуправе Срба у Мађарској Вера Пејић Сутор и председник Српске самоуправе у Будимпешти Борислав Рус, захвалили су се „Табану“ и гостима за пријатно вече и разноврстан репертоар. После кон-

церта, за добро расположење, уз песму и игру до раних јутарњих сати, побринуо се оркестар „Забавна индустрија“ из Душнока.

Душан Вуковић, руководилац „Табана“, каже да је задовољан концертном.

„Мислим да су све три наше групе успеле да освоје публику, а и наши гости су били сјајни. Добро је што се видело и нешто ново“, рекао је Вуковић за наш лист. „Било је важно да више пажње поклонимо дечјој групи. Прошле године су били на фестивалу у Београду, а ове у Трстенику. Велики изазов је за њих била кореографија „Влашке игре“ и радује ме што је кореограф био задовољан њиховим наступом. Такође смо били у могућности да и њима купимо нову ношњу. У овогодишњем кампу ће поново

имати прилику да уче нешто ново, а за 25-годишњи јубилеј ће и деца имати велики задатак“, рекао нам је Вуковић.

Иако почиње летњи распуст, за фолклораше нема одмора. Већ 16. јуна у Паћу, на Фестивалу вина, наступају уз Бобана Марковића, 23. и 24. јуна у Сентандреји се одржава Табански пикник, дружење старих и нових играча и симпатизера. Фолклорни дечји камп по трећи пут креће од 8-14. јула и очекује се велики број деце. Крајем јула фолклораше учествују на Фолклорном фестивалу у Охриду, у Македонији. На Преображење, чека их наступ у Сентандреји, а у септембру ће почети да раде пуном паром да би се припремили за прославу 25-годишњег јубилеја.

Катарина Павловић

ГОДИШЊИЦЕ

Навршило се 170 година од пројашења Српске Војводине (4)

ОДЛУКЕ МАЈСКЕ СКУПШТИНЕ И ЊИХОВЕ ПОСЛЕДИЦЕ

Својом упечатљивом беседом, Скупштину је отворио митрополит Рајачић подсетивши најпре да је пламтећи револуционарно-народни покрет у западној Европи „допро и до нас“ „Права свима народима обшта јесу: народност, језик, самосталност, вера, завичај, слобода мислити и мисли своје словом или писмом другима саобштити. Блажен је и преблажен народ који је блага ова сачувао, који је њи стекао и који та мирно ужива. Напротив, несретан је и

Непосредно пред почетак Мајске скупштине, у најстаријем карловачком Саборном храму (из 1758), који је тог 1/13. маја 1848. године био окружен мноштвом људи, митрополит Јосиф Рајачић, у пратњи свештенства, одржао је литургију и благосиљао предстојеће заседање. По завршетку богослужења, у неокласицистичком здању магистрата грађеном од 1806. до 1811. године, започело је историјско заседање

тан је списак повластица које је још 1690. године аустријски цар Леополд Први дао Србима указом, познатим као „Привилегија“. Тим указом, подсетимо, цар је уважио тадашње захтеве српског свештенства и народа и гарантовао им слободу вере, употребу јулијанског календара и право избора архиепископа и других епископа и свештенства.

У сличном тону, у наставку Мајске скупштине, беседио је и Никанор Грујић, песник и владика пакрачки. У свету песништва познат под именом Срб Милутин, владика је у лирском духу подсетио на голготу српског народа и његовог језика:

„Код славног нашег имена - потуцали смо се од једног господара до другог као сирочад, која нису запамтила родитеља свог, без имена или под онаким именом какво нам је ко издео! Код лепог нашег језика - нисмо се могли скоро ни-

жалостан онај народ који се је тије добра, ма којим му драго начином лишио“, беседио је митрополит, а његове речи народ је нетремице „упијао“.

Потом је митрополит говорио о актуелном положају српског народа у великом царству: „У који ред народа, да ли у ред сретније или несретније, мили наш сербски народ спада, мислим да није тешко погодити. Страшне и жалости пуне судбе је овај храбри, верни и за слободу и веру Христову не само нашега данашњег отечества, но и целе Европе многа заслужени народ до дана данашњег претрпио. Је ли му покретом садашњем

Европе свануло и хоће ли га благодатно сунце обште европске слободе огријати? И Србин, дакле, мора сва своја природна, политическа и верозаконна права, била она изгубљена или отета, натраг добити и уживати.“

Подсећање на славне претке

Уз бурно одобравање сународника, митрополит Рајачић подсетио је посланике и окупљени народ и на славне претке:

„Зато одложите сваку страст, одбаците далеко од себе све себичне интересе, имајте пред очима само славу, чест и

ПОЛОЖАЈ ВОЈВОДЕ ПРИЖЕЉКИВАЛИ МНОГИ

Занимљивост је да су положај војводе Српског Војводства прижељкивали и српски кнезови Милош и Михаило Обреновић. Међу кандидатима био је и српски војсковођа из Првог и Другог српског устанка Тома Вучић Перишић, као и тамшњи велики жупан, гроф Петар Чарнојевић. Овај други словио је као кандидат до тренутка када га је, неколико недеља пре Мајске скупштине, мађарска влада именовала за комесара наложивши му да се обрачуна са припадницима Српског народног покрета и да их казни што је он и учинио.

МОШОРИН ИЗНЕДРИО ДВОЈИЦУ ВЕЛИКАНА

Место крај Титела, Мошорин, изнедрило је двојицу великана српске Војводине - народног трибуна Светозара Милетића (1826–1901) и народног пуковника Зарију Јовановића Чичу (1810–1850). Зарија је био шајкашки подофицир када је марта 1848. напустио положај и упутио се у Сремске Карловце. После напада на Карловце 12. јуна и почетка српско-мађарског рата, вратио се у Шајкашку, са саборцима заузео положаје и утврдио се код села Јарка. Од команданта батаљона затражио је и добио осам топова са муницијом. Пришло му је много људи, са којима је пошао на Жабал, заробио противнике Покрета и послао их Главном одбору у Карловце. Пошто је у Жабљу заузео скелу на Тиси, вратио се на положаје код Јарка. Главни одбор, изабран на Мајској скупштини, именовао га је за народног пуковника и команданта српске војске на Јарку, те је у народном сећању остао упамћен као „војвода на Јарку“. Заузео је село Јарак и учествовао заједно са Ђорђем Стратимировићем у нападима на Темерин. Његови савременици су забележили да је у војним логорима којима је командовао завео ред и да је међу саборцима и у народу био веома омиљен. Током рата изгубио је сву имовину. Пред зиму 1850. упутио се у Беч да испослује признавање пуковничког чина и право на пензију, али се у путу разболео и умро у највећој беди. Споменик на његовом почивалишту у Бечу подигли су му Срби из тог града.

ползу народну, мислите да на вас гледа данас сав просвештени, сав славенски свет, допустите да речем да вас гледа свето племе Немањића, Симеона, Саве и Уроша, да вас прате очи Душанове, Лазарева, Арсенија и Максима, помените се Милош Обилића, сложне браће девет Југовића, ал' и невере Вука Бранковића! Нека царствује у совету вашем света слога, мудрост, правда, љубов и истина. Нек вас крепи света вера ваша, нек вас води премудрост божија“

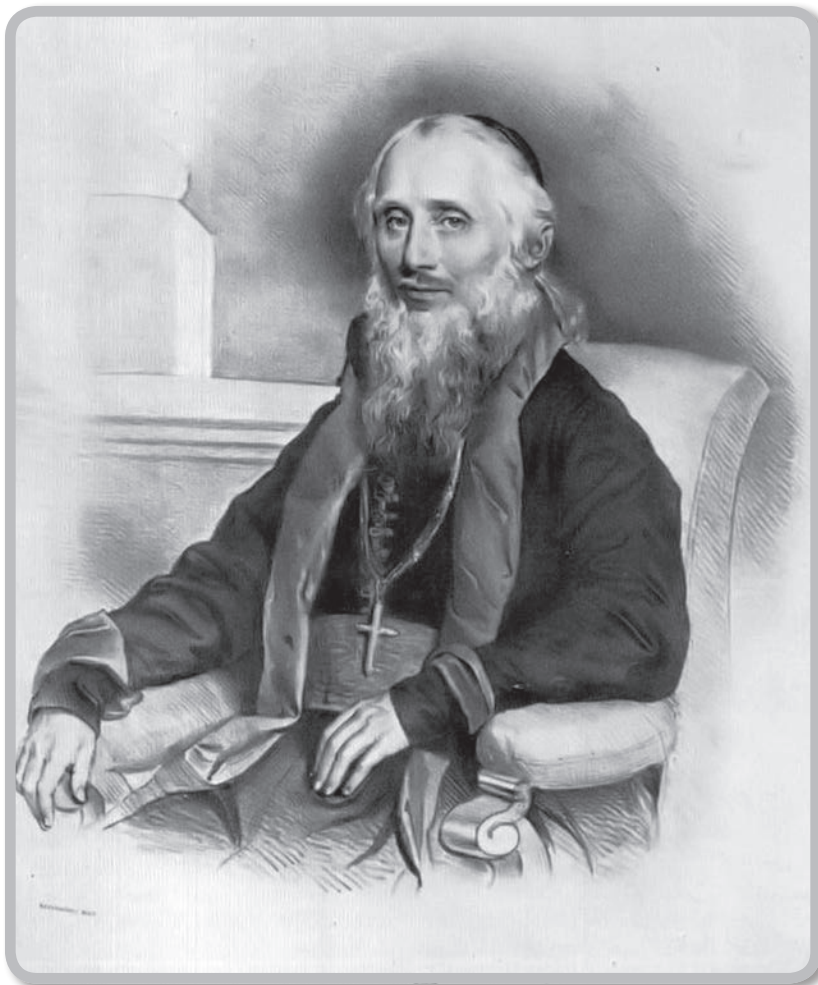
На крају, Рајачић је упутио најснажнију поруку: „Не нагните да што пре урадите чега би се или стидити могли или што би светињи вашој, цркви и народности пагубу нанести, славу праотаца, славу и чест народну помрачити и образ нам оцрнити могло. Радите све као народ славан, као народ слободан, као народ паметан, зрео и мудар, као народ храбар, веран и сербске славе достојан!“

У наставку Скупштине прочи-

Зарија Јовановић Чича

Овај годишњак објављујемо уз финансијску помоћ Покрајинског секретаријата за културу и информисање Војводине

Патријарх Јосиф Рајачић

коме у животу нашем ни потужити ни похвалити својим језиком, него смо морали тако ломити језик наш о туђе речи, као да својих и немамо! Раздробљени на стотину страна - на стотини страна свако је могао господарити над нама, а ми нисмо могли ни над самим собом, као да нисмо никада господарили сами себи!"

Рајачић изабран за патријарха

Уз подсећање на привилегије, на сремско-карловачкој скупштини уследило је још једно - да су Срби неправедно изгубили право да бирају патријарха и војводу. На помен речи „патријарх“, посланици су почели да извикују име митрополита Рајачића. Он је једногласно изабран за патријарха.

Патријарх Рајачић се, затим, скупу обратио питањем да ли желе војводу из грађанског или војничког реда. Посланици су се определили за војнички ред, па је патријарх одмах именовано неколико официра: фелдмаршала-лајтнанта Јована Живковића, генерал-мајора барона Стевана Јовића, генерал-мајора Кузмана Теодоровића, пуковника Лазара Мамулу.

Забележено је да на помен тих имена скупштинари нису реаговали, али када је

Рајачић изговорио име пуковника Огулинске регименте Стевана Шупљикаца, „муња учена, родољупца жарка и војника пламена“, заорило се из мноштва српских грла: „Живио војвода Шупљикац!“ Избором Шупљикаца за војводу окупљени народ био је „пијан од одушевљења“, записали су савременици.

Историчари скрећу пажњу на чињеницу да су посланици Мајске скупштине у огромној већини били представници Срба из Срема, Бачке и Баната, али нису инсистирали на томе да патријарх и војвода буду из њихових средина, већ су изабрали људе из далеке Лике и Баније. Тим избором, како истиче академик Василије Крестић, Срби су показали да су имали високо развијену националну свест и осећање духовног јединства, које нису ограничавала географска пространства.

Избором првог патријарха и првог војводе Српске Војводовине - Јосифа Рајачића и Стевана Шупљикаца - Мајска скупштина окончала је први дан заседања. Како је сутрадан, 14. маја била недеља, Скупштина је у истом национално-романтичарском заносу препуном наде и очекивања одлука које би требало да унапреде положај Срба у актуелном царству, рад наставила у понедељак, 15. маја.

ХЕРОЈСКА СМРТ СТЕВАНА ШУПЉИКАЦА

Судбина је одредила да војвода Стеван Шупљикац (Петриња, 1786–Панчево, 1848) кратко време командује српском војском. Када су га одушевљени посланици и народ на Мајској скупштини изабрали за војводу, био је у Италији под врховном командом Јозефа Радецког. Као лојалан официр, Шупљикац се није одмах прихватио „војводована“. Чекао је да његово именовање одобри цар коме се, међутим, није много журило. Избор је потврдио тек када су односи Срба са Мађарима прешли у отворен сукоб. Преко Шупљикаца, Беч је желео да Србе има на својој страни. Војвода је међу Србе дошао септембра 1848. и почео да обилази српске трупе у Срему, Бачкој и Банату. У Карловцима је добио грозницу. Незалежен, учествовао је 14. децембра у борби код Јарковца. Када се 27. децембра вратио у Панчево да дочека добровољце из Србије, пред стројем му је позлило док је седео на коњу. Ударила га је срчана кап. Пре него што је издахнуо, успео је да изговори: „Нек види Европа, нек цео свет види како брат брату у помоћ иде.“ Сахрањен је уз највеће почаси у манастиру Крушедолу. Над гробом су говорили др Јован Суботић, члан Главног одбора Петар Јовановић и представник српске омладине Светозар Милетић.

ЈЕДИНО ВИЗУЕЛНО СВЕДОЧАНСТВО

Чувену слику „Српска народна скупштина 1. маја 1848. године“ (објавили смо је у првом наставку овог фељтона), која представља једино визуелно сведочанство о том историјском догађају, новосадски уметник Павле Симић (1818–1876) насликао је у периоду 1848/1849. година. Реч је о уљу на платну димензија 88x115,5cm. У средишту Симићеве композиције је новоизабрани патријарх Рајачић који у левој руци држи оригиналне царске привилегије аустријског цара Леополда Првог. Тим привилегијама су била загарантована права Срба у Хабзбуршкој монархији. Са леве патријархове стране је национална тробојка, а са десне су царска и мађарска заставе. Патријарха окружују фигуре истакнутих личности - Никанор Грујић са леве и епископ Сергије Каћански са десне стране.

У духу актуелне револуције у Европи („Пролеће народа“), чији су принципи били једнакост и слобода, у наставку Мајске скупштине српски народ проглашен је „за народ политички слободан и независан под домом аустријским и општом круном угарском“.

Проглашена је и аутономна територија Србска Војводовина у чијем саставу су били Срем са Границом, Барања, Бачка са Бечејским дистриктом и Шајкашким батаљоном, као и Банат са Границом и Кикиндским дистриктом.

Проглашен је и „политички савез“ Војводовине Српске са Троједном краљевином Хрватске, Славоније и Далмације „на темељу слободе и савршене једнакости“, „са назнаком да се на истом темељу израде и у живот приведу. Изабран је Извршни одбор (касније преименован у Главни одбор) који је имао улогу привремене владе Српске Војводовине. Одбор је имао задатак да разради одлуке Мајске скупштине, а добио је и овлашћење да сазива народни сабор.

Занимљиво је да је Главни одбор имао и одељак за финансије којим је руководио изабрани председник Јован Шупљикац, брат новоименованог војводе Стевана Шупљикаца. На место касира Јована Шупљикаца постављен је Атанасије Карамата, изданак по богатству чувене цинцарске породице из Земуна.

На крају заседања, Народном одбору дато је овлашћење да, уз сагласност са новоизабраним патријархом Рајачићем, може из народне касе да користи новац за најнужније народне потребе. Одређени су и чланови делегације који ће цара у Бечу обавестити о одлукама Срба на Мајској скупштини.

Страховања Хаџића и Игњатовића

По завршетку заседања, задовољни народ окићен српским тробојкама се развијао. Велика већина била је одушевљена скупштинским закључцима, али мањи број првенствено старијих српских интелектуалаца није делио еуфорично народно одушевљење.

Један од њих био је књижевник Јован Хаџић (Сомбор, 1799–Нови Сад 1869), оснивач и први председник Матице српске. Хаџић, у свету књижевности познат под псеудонимом Милош Цветић, на Мајској скупштини представљао је Нови Сад. Заседање је напустио у уверењу да ће донетим одлукама српски народ на себе навући велику несрећу. Сматрао је да није мудро да се Срби одвајају, па чак и супротстављају Мађарима. Није му се свидело ни што се Срби без претходног уговора и одлуке Хрватског сабора, политичким савезом везују за Хрвате.

Јован Хаџић, не без разлога, како исти-

Споменик Стевану Шупљикцу у Панчеву

НЕПОВЕРЕЊЕ У КОМЕСАРА

Срби су угарског комесара Петра Чарнојевића доживљавали као изрода већ на почетку његовог комесарског мандата, када га је мађарска власт именovala за изванредног и опонумоћеног комесара. Његов главни задатак био је да организује преке судове по целој Бачкој и Банату за побуњене сународнике који су, разочарани јер им је Лајош Кошут негирао право на сопствену нацију и језик, палили матичне књиге на мађарском језику. Комесар је због тих догађаја у Кикинди позатварао 900 сународника, а двојицу обесио.

Српске новине из тог периода писале су овако о њему: „Сумња коју су Срби имали о Чарнојевићу сасвим је већ изашла на видик. Он нимало не дејствује у првој, и крвопролитној својој комисији као Србин, но као љути злотвор српски.“

че академик Василије Крестић, прибојавао се да ће Срби у савезу са Хрватима доћи у подређену улогу, уместо да легалним путем, а не револуцијом, издејствују споразум са Мађарима.

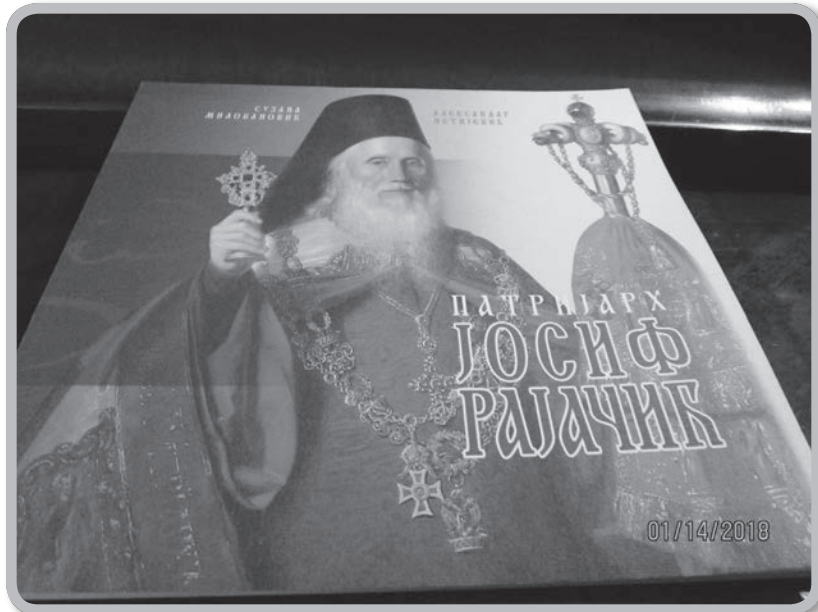
Попут Хаџића и романописац Јаков Јаша Игњатовић (Сентандреја, 1822 – Нови Сад, 1889) одлуке Мајске скупштине доживљавао је као "народну катастрофу". Песимиста је био и први секретар Матице српске Теодор Павловић (Карлово/Ново Милошево 1804–1854). Карловце су с нарочитом стрепњом напустили Срби из Будимске епархије. Плашили су се непријатности које би им могли проузроковати Мађари.

Ни Срби из Вуковара нису били саввим спокојни - страховали су да би избор војводе могао изазвати несугласице

са Хрватима. У Хрватској српске одлуке нису прихваћене без двоумљења - док су омладина и демократски опредељена интелегенција поздрављали савез Срба са Троједном краљевином, конзервативни хрватски кругови критиковали су избор војводе и одлуку Мајске скупштине да Срем уђе у састав Српског Војводства.

Разочарење у потомка патријарха Арсенија III Чарнојевића

Новоизабрани хрватски бан Јосип Јелачић није желео да због Мајске скупштине нарушава односе са Србима, свестан неминовности скорог обрачуна са Мађарима у области Војне границе. Да би своју наклоност према српском народу показао на делу, Јелачић је пристао да

га на свечаности устоличења, на бански престо уведе патријарх Рајачић.

Пратећи збивања међу Србима с обе стране Саве и Дунава, а у страху од „завере од успостављања независне српске краљевине“, Угарска је брзо и оштро реаговала. Лајош Кошут је Србе назвао бунтовницима, а мађарском генералу Јаношу Храбовском 15. маја наређено је да све градове у јужној Угарској стави у стање ратне приправности.

Министар војни Берталан Семере наложио је Храбовском да прекине све везе између Срба са једне на другу страну Саве и Дунава, те да забрани сваки саобраћај као да је наступило ратно стање.

Задатак Храбовског био је и да заплени оружје пристигло из Србије, затим да обавести београдског пашу о „српском непријатељском покрету“ и да упозори аустријског отправника послова да ухапси све сумњиве особе и стави штампу под нарочиту присмотру „све док буде трајало ратно стање“.

Наредног дана, 16. маја 1848, комесар мађарске владе Петар Чарнојевић, онај исти који је кратко време служио као кандидат за српског војводу, затражио је од Рајачића да одступи са трона патријарха, поништи све закључке Мајске скупштине и „мане се свију прокламација и расписа“.

Чарнојевић је сматрао да српске одлуке „раздражују духове и ремете јавни ред и мир, угрожавају целокупност државе, изазивају омразу међу различитим народима“. Од патријарха је затражио да се без одлагања покори мађарској власти.

Пошто је новоформиран Главни одбор размотрио и одбио протестну ноту Петра Чарнојевића, одлучио је и да један препис његових примедба сачува да би будуће генерације Срба виделе каква је потомак великог српског патријарха Арсенија Чарнојевића. Његов оригинални допис су спалили „јачко српско име не би каљао“, а затим су га проклели „пред Богом и ведрим небом“.

Хрватски сабор признао Српску Војводовину

Српску Војводовину проглашену на Мајској скупштини у Сремским Карловцима 13. маја 1848. године, признао је само Хрватски сабор. Њене одлуке осудила је мађарска влада, а цару у Бечу нимало се није журило да изда патент којим би српски проглас и потврдио.

Мађарска влада не само што је све одлуке Срба са сремскокарловачког заседања прогласила незаконитим, већ је од комесара Петра Чарнојевића захтевала да се према својим сународницима постави изузетно строго - да казни све преступнике, а нарочито оне који су спаљивали матичне књиге исписане на ма-

ђарском језику, те цепали или спаљивали мађарску заставу.

Такође, по налогу мађарског министра унутрашњих послова Берталана Семере, Чарнојевић је добио још два важна задатка: да спречи увоз оружја из Србије и да забрани састанак хрватског земаљског сабора који је барон Јосип Јелачић заказао за 5. јун, како би га новоизабрани патријарх Јосиф Рајачић увео на бански трон.

Представник мађарске владе, наиме, наложио је патријарху да се не појављује на сабору, што је аутоматски подразумевало и да не учествује у церемонији Јелачићевог устоличења за бана и главног заповедника хрватске војске.

Међутим, тек што је министар Семере издао ове заповести, угарски надвојвода Стефан одлучио је да комесару Чарнојевићу пошаље помоћ - и тамешком поджупану Сави Вуковићу, кога су српски сународници сматрали мађарофилом, доделио је функцију краљевског комесара. Образложење је гласило да Чарнојевић није у стању „да својом појавом утиче и дејствује против кривичних врења, буна, хушкања, чак и завера, у доњим деловима наше отаџбине“.

Срби задужени да угуше покрет сународника

Двојица комесара, обојица Срби, упуслени у мађарској државној служби, имали су исти задатак - да угуше српски покрет. Буне „у доњим деловима државе“, како их је окарактерисао министар Семере, распламсала је и одлука бечког цара да улиши захтев Мађара и сву војску на територији Мађарске, укључујући и Војну границу коју су држали Срби, стави под команду мађарске владе.

Одлука о потчињавању Мађарима веома је узнемирила српске граничаре. Они су организовали низ протеста. Забележено је да је једна српска делегација запретила команданту Митровице упућивањем гласника на италијанско ратиште како би сународнике позвали да се врате у Срем и бране своје куће и породице.

Ни граничари из Баната нису спокојно гледали на одлуку о подређивању мађарској команди, те су у Панчеву одржали скуп са којег су цару упутили молбу да се одлука поништи. У представици су навели да Срби, али и остали немађарски народи, од Мађара могу да очекују само да их у робове претворе, „а ми за робовање нисмо рођени“.

Истовремено, цару су Срби поручили и да се уређење Војне границе може спровести само договором са граничарима, а до тада српски народ ће се свим средствима борити за очување народ-

Јован Хаџић

ИЗДАЈНИК НАЦИОНАЛНЕ СТВАРИ

Ионако слаб углед међу Србима, Петар Чарнојевић је додатно срозао својим обраћањем управо изабраном патријарху Јосифу Рајачићу у којем му налаже да одмах поништи све одлуке Мајске скупштине и да одступи са трона патријарха. Зато не чуди да су Срби на потомка славног патријарха Арсенија Чарнојевића, предводника Велике сеобе из 1690. године, гледали као на некога ко је издао српску националну ствар. Насупрот Србима, Мађари су комесара Чарнојевића доживљавали као недовољно одлучног, па и неспособног државног службеника. Комесаров углед у очима сународника није порастао ни када се јула 1848. успротивио одлуци мађарске владе да српски устанак ућутка оружјем и топовима. Чарнојевић је тада министру послова Берталану Семереу јасно рекао да да се с тим не слаже и да ће се у том случају повући са положаја краљевског комесара.

УЗНЕМИРЕНОСТ ГЕНЕРАЛА ХРАБОВСКОГ

Нису само Срби били погођени одлуком цара да Границу потчини угарској влади. Мађарског генерала Јаноша Храбовског нарочито је узнемирило сазнање да Шајкаши у знак протеста имају намеру да повуку своје сународнике са ратишта у Италији, како би се посветили одбрани својих породица и српских интереса у новопроглашеном Српском војводству. Попут српског књижевника Јована Хаџића и Храбовски је покушао да упути глас разума. Он је 20. маја упозорио двор у Бечу да акт о подређивању Војне границе мађарској влади, из темеља може да буде пољуљана "историјска оданост храброг граничарског народа према преузвишеном царском дому". Генерал је сматрао да се дотичним актом може изазвати и грађански рат са свим својим последицама и зато је апеловао да се промене у Границу спроведу што спорје.

них привилегија које почивау на принципима слободе, братства и једнакости.

Упркос оваквим упозорењима Срба, мађарска војска кренула је на Нови Сад и Сремске Карловце. Генерал Лајош Пире, уједно и командант Војне границе у Банату, обавестио је мађарског министра војног Лазара Месароша да су се 4. и 5. јуна дигле све граничарске општине да спрече напад Мађара на новосадску и сремскокарловачку варош. У свом обавештењу министру, генерал Пире навео је да у народу влада добро расположење према цару, али да исти тај народ неће да се потчини мађарском министарству, већ жели да му се „одупре до последњег човека“.

Главни одбор позива на оружје

Када се сазнало да је мађарска војска кренула на Нови Сад, Главни одбор који су Срби формирали на Мајској скупштини, прогласом је 3. јуна позвао шајкаше да се лате оружја и топова, за вођу да изаберу људе од поверења и крену у одбрану Новог Сада.

Сличан проглас упућен је и Шајкашима који су били прекомандовани у Земун с тим што им је сугерисано да са оружјем и топовима крену у одбрану Сремских Карловаца и да се придруже одреду капетана Зарије Јовановића Чиче.

Тих дана у свом дневнику комесар мађарске владе Петар Чарнојевић записао је да се већ за неколико дана у близини Сремских Карловаца и на Римским шанчевима код Новог Сада окупило око 16.000 српских „побуњеника“ из Шајкашке и Срема. Они су располагали са осам топова и уз све то очекивали су помоћ из Србије и Хрватске како би кренули у напад.

Посебним прогласом Главни одбор позвао је српске официре да стану на чело српске народне војске. Официри су били збуњени одлуком цара да команду над Војном границом пренесе у руке Мађара, те су се обраћали својим заповедницима с питањем како да се поставе у новој ситуацији. Заповедник темишварске генералне команде одговорио им је прогласом, који је уједно био намењен и народу. Саветовао је официрима да не подлежу утицају Главног одбора, а да ће он, заузврат, да их пред престолом заступа и бори се за њихова права.

Два дана доцније наоружана мађарска војска пристигла је у Нови Сад што је изазвало велику узнемиреност српског становништва. Срби су тим поводом делили летке с позивом суграђанима да се не препусте страху, него да се бране. Како би умирио српско становништво, мађарски подмаршал Цан појавио се на заседању новосадског магистрата и рекао да његова војска није дошла у град да га напада него да га брани.

У наставку свог говора, подмаршал је био много конкретнији. Поручио је да ће његова војска бити неутрална све док Срби из Карловаца и Јарка не нападну барутане, војне магацине и Варадинску тврђаву. У том случају, запретио је, Нови Сад ће бити разорен топовима.

Јован Хаџић интервенише код Чарнојевића

У новој запаљивој ситуацији, Јован Хаџић (Сомбор, 1799–Нови Сад, 1869), српски књижевник, један од оснивача и први председник Матице српске (Пешта, 1826. године), покушао је да уразуми свог познатика комесара Чарнојевића. Саветовао га је да не чека да „ситуација постане све грознија“ и да сукоб избије, већ да се Шајкашима одмах, макар и привремено, учине неки уступци.

Пореклом из најбогатијег слоја српског грађанства у Угарској, Хаџић, по образовању правник, у књижевном свету био је познат под псеудонимом Милош Светић. Године 1844. објавио је Српски грађански законик. У свом прогласу, Хаџић је комесару препоручио ове потезе:

„Шајкашом батаљону барем, морало би се неизбежно и привремено дозволити власништво над земљом, укинути кулук, завести цивилни суд и слободу избора судског особља и општинских власти, обезбедити слободу избора официра све до ранга капетана из својих редова, а немачке официре из службе уклонити и заменити их домаћим. Најзад, уместо немачког језика увести матерњи српски, како код судова и власти, тако и код команде“.

Свесна незадовољства српских граничара одлуком бечког двора да Војну границу стави под команду Угарске, мађарска влада је у одређеној мери размотрила и прихватила сугестије српског интелектуалца Јована Хаџића и мађарског генерала Јаноша Храбовског.

Следствено томе, министар Семере 30. маја обавестио је царског комесара Петра Чарнојевића да су граничарима дате поједине олакшице: стекли су право слободан избор занимања и пресељење по сопственом избору, укинут им је кулук, постају власници земље коју поседују, стекли су право да стоку воде на шумску испашу.

Дипломатски покушаји гушења побуне

Пошто је комесара Чарнојевића обавестио о донетим олакшицама, министар Семере нарочито му је нагласио потребу мађарске владе да се „на путу закона“ одрже Шајкашки батаљон и банатска војна граница. По захтеву министра да олакшице што пре предочи граничарима, комесар Чарнојевић се 8. јуна летком обратио најпре Шајкашима и граничарима како би их упознао са „спасоносним законима“ које је усвојио сабор Угарске.

Чарнојевић, да би смекшао сународнике, истог дана је штампао још један летак насловљен са „Славни народе, мила браћо србска!“. У наставку текста он је настојао да убеди Србе како се комесарског задужења прихватио искључиво из љубави према свом народу и у жељи да му помогне, а то је могуће само „ако се братски сложимо и споразумемо и једнодушно о благу народа радити почнемо“.

Нагласио је комесар и да није нужно „да се на оружје без невоље подижемо, кад усред мира, све ползе, права и користи народа нашег, посредством оца, цара

и краља нашег, мирним и законитим путем за вечно утврђена видити можемо“.

Да би што више смекшао борбено расположење сународника, Чарнојевић је на крају летка поручио да нема Србина који је пре њега спреман за свој род живот дати, а затим закључио да „лепо је умрети, али је још лепше живети за род свој“.

Комесар се није на ове зауставио. У намери да граничаре окупљене у српском војном логору у Јарку, којим је командовао народни пуковник Зарија Јовановић Чича, наговори да се ризикују, Чарнојевић се појавио међу њима у пратњи књижевника, доктора права и првог секретара Матице српске Јована Хаџића и романописца Јакова Јаше Игњатовића.

Рачунао је Чарнојевић да ће граничаре најлакше придобити ако им одмах саопшти да има овлашћење да унапреди српске официре, али један граничар који је стајао у непосредној близини Чиче љутито је одвратио комесару: „Нећемо из руку Мађара ни рај!“

И док Чарнојевић у свом комесарском дневнику и не помиње ову немилу епизоду, Јаша Игњатовић оставио је овакво сведочанство:

„Чуло се неко жуборење у гомили, дивље кретање и махање глава. Чарнојевић побледе, тако исто и Хаџић, време је да се натраг повучемо. Чича људе утишава, а ми под заштитом његових речи повлачимо се у каруцама. Држим да нас је Чичина умереност и обзирност спасла. Срећно се вратисмо, али мисија остаде безуспешна“.

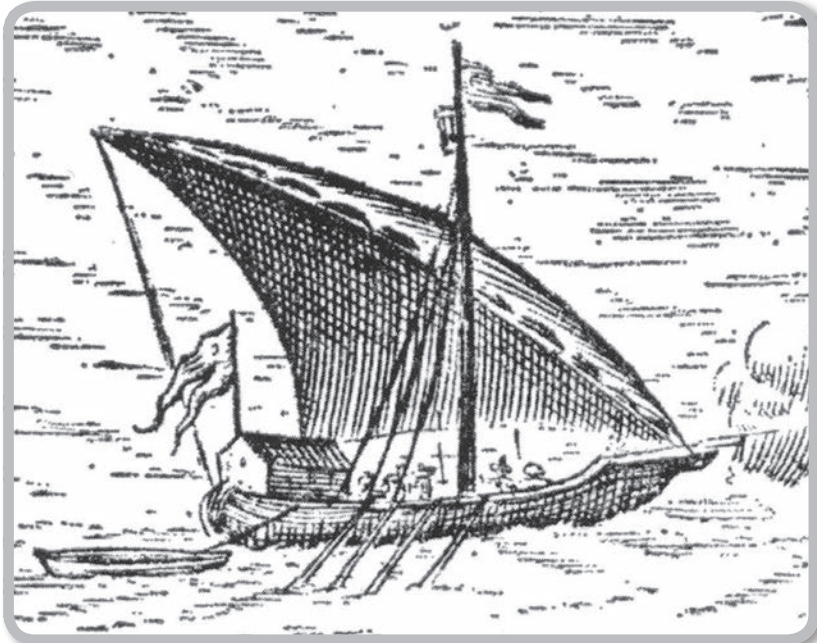
Остало је забележено да се после овог догађаја у Јарку, комесар зарад сопствене сигурности, из Новог Сада преселио у Петроварадин. Са те, како

Јанош Храбовски

му се чинило, безбедније раздајине, желео је да учини гест добре воље, те је 10. јуна укинуо преки суд у Новом Саду. Но, да не би сународници, а ни мађарска влада, помислили да је његова комесарска оштрица према његовим сународницима потпуно отупела, истог дана је сменио Александра Костића, новосадског градског сенатора и великог судију.

Тај поступак није могао да засени чињеницу да су пропали Чарнојевићев покушаји да Србе одобрволи из помоћ „спасоносних закона“ које је изгласао Угарски сабор. Ни његови леци са срцепарајућим ословљавањем („Славни народе, мила браћо србска“), такође, нису имали одјека међу граничарима, баш као ни његов позив да с њим проговоре о свему што их тишти.

ПИСМА КОМЕСАРА ЧАРНОЈЕВИЋА

У својим писмима, као и у комесарском дневнику, који је са мађарског превео проф Золтан Бере, комесар Петар Чарнојевић је свој став и поступке објашњавао тиме да је његов задатак да спречи да „клица српске побуне ухвати корена“ Пошто је увидео да Мађари и Срби срљају у оружани обрачун, Чарнојевић је представника мађарске владе упозорио да ће последице грађанског рата бити страшне. Његова упозорења остала су без одјека на обе стране.

ЕТНОЛОГИЈА

Стари српски обичаји и веровања (2)

Свака биљка има своју симболику

У нашој старој религији постојале су у култу дрвета и такозване обедне жртве. Ово је врло старинска, према једном енглеском истраживачу Робертсону Смити, чак и најстарија форма жртве уопште. Људи једу исто јело, за истом трпезом, са божанством и преко јела учвршћују односе, праве савез са њим, онако као што се пријатељство и савез и данас још склапају преко соли и хлеба, и као што се онемо који нам долази као гост, и чије пријатељство желимо да антиципира, нуди со и хлеб.

Такве обедне жртве постоје код нас у култу предака: приликом даће оставља се за трпезом празно место за душу покојникову, за коју се мисли да невидљиво узима учешћа у гозби. Код Римљана постојао је обичај заједничког обеда богова и људи, који се звао лецитистерниум; том приликом у зачељу је резервисано место за бога, његова статуа била би донета и постављена на столицу или миндерлуку, и пред њу би била изнесена јела. За овакву примитивну жртву тешко је наћи паралелних примера у историји религије, и утолико је занимљивији један српски пример из религије дрвета. Наиме, у Неродимљу постоји један прастари, свети бор, за који традиција каже да га је посадио краљ Милутин. Првога дана Ускрса код тога бора држи се сабор, који кулминира у ритуалној гозби, при којој место у зачељу заузима бор. Леп и врло редак пример за лектистернијум у нашој религији.

Култ биљака припадао женама

Култ биљака, у нашој старини, припадао је иначе великим делом женама. Док су из других неких култова жене искључене или им је улога ограничена (на пример, жени није дозвољено да коље ситну стоку и живину, јер би се, каже се, оно што жена закоље омрцинило – а

у нашем народу се, у много случајева, дрвету или биљци приносила жртва у вино, хлебу и меду. Клену и глогу, на пример, приноси се на жртву погачица, вино и вода, да би се сазнало да ли се болесник намерио. Исто тако, уочи Ђурђевдана и Спасовдана приноси се слична жртва вили, која борави у биљци јасенак, да би болеснику, који ће те ноћи спавати под јасенком, дошла на сан и казала му лек

ми знамо да је свако клање првобитно било церемонијално и под контролом религије; па онда, жена по правилу не може „устајати у славу“; чак и за улазак у храм постоје извесна ограничења) догле у култу и религији дрвета и биљака жена, по правилу, води прву реч. Једна од најважнијих ствари у овој области јесте брање лековитих и магичних биљака.

Код нас, као што је познато, ова важна религијска радња потпуно припада женама – довољно је подсетити на „идење у здравац“ о Биљаном петку, и на брање биљака за време Међудневица. Занимљиво је да и иначе цео биљни свет, у свима религијама и митологијама, долази у интересну сферу и под контролу женских божанстава и демона. Петак и Међудневице се помињу као дани када биље има нарочиту спасоносну моћ. Зар петак, вендреди, Фретаг, као што се већ и из самог имена његовог види, није дан старинске Венере, односно германске Фраје, и, када је код нас извршено персонификовање дана, наше свете Петке? А Међудневице су дани између свих великих Богородичиних празника. Важна је још чињеница да су у ову међудневичку сезону још и за време паганизма падали највећи празници женских божанстава. Божанства од којих зависи цела вегетација, и код семитских и код индоевропских народа, такође су женскога рода: то је

Иштар или Астарт, или Димитра, или Мајка Земља, или друго које женско божанство. У нашој религији и митологији најчувеније биљарице јесу женски демони, виле. Оне се и рађају из биљака или из дрвећа, и живе у њима или око њих; чак и њихова егзистенција зависи, у највећој мери, од магичних биљака; у народним приповеткама наивно и не без извесног хумора прича се како се виле журе да, у ноћима када биљке имају нарочиту магичну моћ, предухитре смртне жене и тако рећи испред носа им побегу митску биљку вратолом; или семе од белог лука, које даје бесмртност; или семе од папрати, с помоћу кога се може наћи и подићи закопано благо.

Чак и животињски свет нагоне виле да за њихов рачун скупља магично биље. У једној фантастичној причи из При-

ЈАСЕН, КОПРИВА, КРИН И ЛЕСКА

Срби су имали велико поштовање према овом дрвету због велике сопствене снаге. Од јасеновог дрвета су прављени разни употребни предмети, а у старо време лукови. Кад под јасеном вода извире, то је срећа за тај крај.

Срби се о Ђурђевдану жаре копривом ради здравља, а деца се пецају копривом уз смех и са надом да се неће разболевати. Коприва је самоникла биљка и корисна је како за људе, тако и за стоку. Коприва се у јелу окуси прво на Чисти понедељак или Младенце (22. март) и користи у исхрани на разне начине све до св. Константина и Јелене (3. јун). Да би коприва никла и догодине на неком месту, при кошењу се оставља неки струк да сазри и пусти семе. Коприва може да замени конопљу у изради текстилних влакана.

Крин је држао у руци Архангел Гаврило кад је јавио Деви Марији да ће зачети Исуса, па се зато зове Богородичин цвет. Сади се по баштама на Цвети, а корен му је лековит.

Леска чува од грома, јер је од Исуса благословена. На Ђурђевдан се од лескових границица праве крстићи којима се штите куће и имања од злих и опасних сила. Једна грана се расцепи ножем, па се кроз њу протне друга и тако се направи крстић. Под леском се понегде може наћи окамењена муња у облику камене лоптице до величине јајета, црне или сиве боје, са мирисом на барут. Ко је нађе сматра се да је нашао срећу и треба да је чува.

ЈАБУКА, ЈАВОР, КЛЕН И ЗОВА

„Босиљак се од мириса даје, јабука се од милости даје“. Јабука је симбол пријатељства и љубави према ближњем и Срби су је радо једни другима носили на дар. Пре Петровдана (12. јул) се нису јеле јабуке. Јабучицу у грлу имају мушкарци, а жене немају. Садња и калемљење разних сорти јабука (слатке, миришљаве или киселе), код Срба је значило обавезу и част. Ко није калемио воћке, није смео ни да их сече. Јабука је саставни део свадбених и верских церемонија.

Шумски јавор је дрво лепо за дрвodelство и од њега су се правиле гусле које су као звучни инструмент биле саставни део живота и традиције код Срба. Ливадски јавор или клен је заштитно дрво за окућницу. Ако изникне на међи, удуту, то је добар знак за домаћина да ће домаћинство напредовати. Из дебљег дрвета јавора и клена народ је у пролеће точио сок – бузу.

Код Срба, а и код неких других народа, зова је демонско дрво. Кора, лист, цвет и плод имају примену у народној медицини. На осушеном дрвету зове, зими, расте лековита печурка позната под именом Јудино уво. Тамо где у неком реду ниче зовино дрво, налази се плитак подземни водени ток.

лепа, објашњава се због чега су ждраловима вратови очупан. Они, наиме, иду сваке године у неку пуну планину у коју људи немају приступа, и ту, за виле, беру смиље, па га онда вршу; и вратови су им очупани зато што су били везани за стожер.

Данас шале — некада култне радње

У давној прошлости, улога жене у култу дрвета и биљака морала је бити још много већа. Од њене магичне интервенције често зависи цела вегетаци-

ја. У примитивном друштву жене су, да би се вегетација обезбедила, чак приношене и на жртву. Није немогуће да је такав обичај постојао иу магловитој словенској прошлости. Постоји код нас обичај о Ђурђевдану, да се иде на реку и ту, „шале ради“, понека девојка гурне у воду и, разуме се, одмах затим извуче на обалу. То што се данас сматра за шалу била је некада, по свој прилици, озбиљна култна радња. Ја држим да овде имамо ништа мање него замену, супституцију људске жртве. У врло далекој прошлости — тако бисмо смели да ре-

ЛИПА, ОРАХ, НЕВЕН И ПЕРУНИКА

Липа је код Словена била свето дрво, па самим тим и код Срба. Она се седи далеко од куће (бар 100 метара) и својим мирисним цветовима освежава околину. Даје пчелама добру пашу, а оне липов мед који је био основна сировина за прављење медовине. Липов угљ пречишћава воду, а липовим угљем у праху се одлично чисте зуби и десни.

Култна биљка која се често помиње у народним женским љубавним песмама. Лист невена се може користити за салату. Цвет и лист се користе за справљање разних лековитих мелема.

Кад на светог Илију (2. август) загрми, поцрвљаће ораси. Они су саставни део поставке на столу за Бадњи дан и Божић. Од плода ситно самлевог ораха Срби су цедили уље за јело (10 кг ораха = 1 литар уља). Орахово дрво није добро у близини куће, како због жила, тако и због сенке која пада на кућу. Није добро седети у хладовини ораховог дрвета.

Перуника или Богиша, како су је Срби звали, повезана је са громовником Перуном. Перуника расте на планинама као самоникла, а иначе је омиљен цвет који се гаји на окућницама. У народној медицини се користи корен перунике. „Девојка је дивља перуника“ — лепа је и неприступачна.

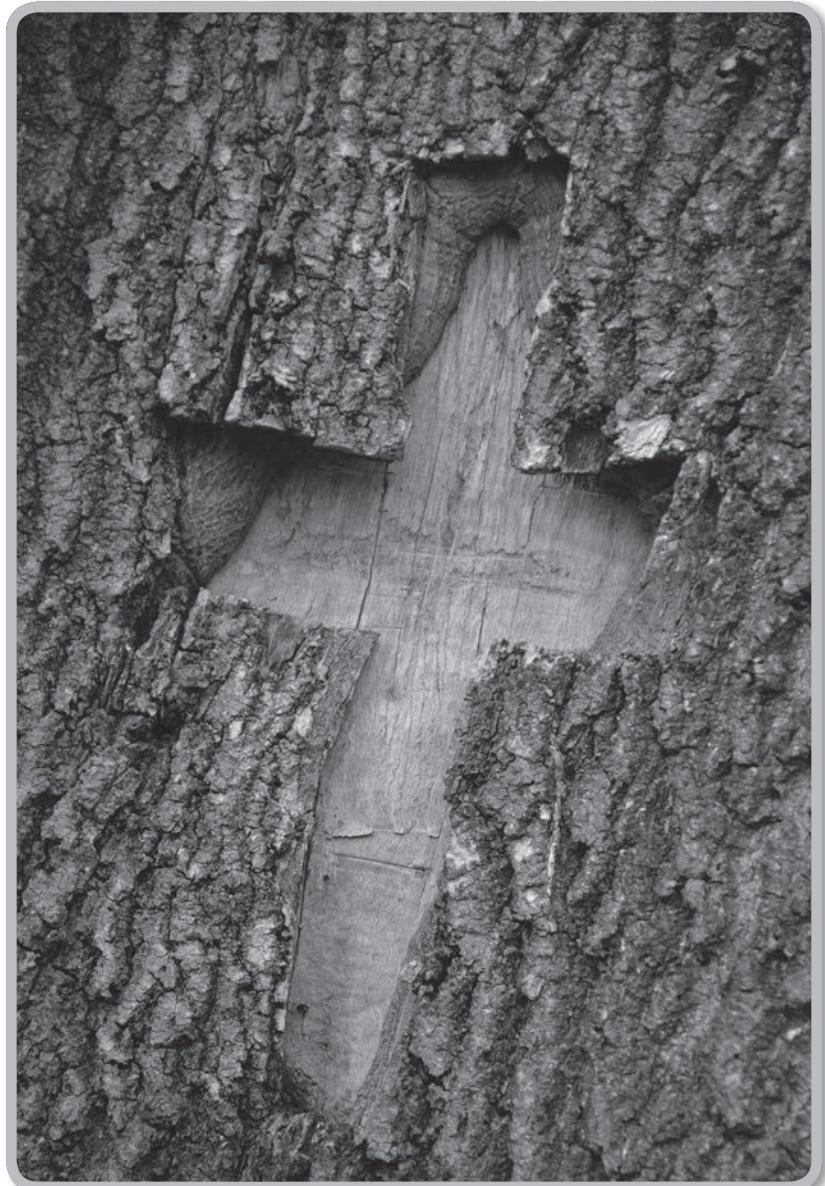
ПШЕНИЦА И РУЖА

Пшеница је потиснула јечам и просо, који су били главна храна код Срба до XVII века. Пшеница је, пре свега, основна и неизоставна жртва у мртвачком култу предака (панаија). и саставни је део крсне славе — колач и кољиво (бескрвна жртва). На славски колач који се украшава разним симболима ставља се отисак Слова као израз христољубља. Пшенични хлеб, освештан и исечен на комаде, даје се верницима после свете Литургије као тело Христово. Венчићи од пшеничног класја се стављају под икону: „Погачу ломили, Богу се молили“. Пшенична зрна подстичу оживљавање гранчица руже, рузмарина, тисе и сл, ако се ставе у земљу и на то место забоду гранчица уз заливање.

Мирисна ружа је цвет љубави и радо се седи на окућници. Ружа се седи и по гробовима, а нарочито на гробовима девојака и жена. У рају има највише босиљка и ружа. На Ђурђевдан и друге летње славе се у спремљено кољиво (кувана пшеница), које се носи у цркву, стави ружа на место свеће, а замењује свећом пре обреда сечења колача.

конструисемо целу ствар — божанству које се замишљало да је у реци жртвована би била по једна девојка, односно била би му послата као невеста; онако исто као што је реци Нилу сваке године жртвована по једна девојка, и као што река у лепој нашој причи о Усуду тражи људску жртву. То је, у паганизму, познати случај такозване „свете свадбе“: на мистичан начин, и по сили аналогне ма-

тес В. Али је ипак вероватније да ми овде стварно имамо заклетву светим дрветом. Ми, доиста, знамо да су се стари Словени, као и стари германците и класични народи, радо заклињали светим дрветима; и да је та навика била јако популарна, доказ је то што је црква сматрала за потребно да овакве заклетве нарочито забрањује. Аналогних случајева за овакву заклетву имамо код Грка.

гије, има да ова жртва изазове и обезбеди пољску плодност.

Занимљиво сведочанство о божанској снази појединих дрвета имамо ми можда и у извесним заклетвама, у којима се таква дрвета спомињу. Наш народ куне се у бор и глог: бора ми, и: глога ми. Вук Караџић мисли да су ове речи узете зато да се не би велико Божје име профанисало и узимало у уста ради ма какве багателе. И доиста, постоје примери за овакав еуфемистички начин изражавања какав претпоставља Вук, на пример код Француза и Немаца: парблеу м пар диуе и Потз Уеттер м Гот-

који су се заклињали — инцредибиле дицту — у купус, јер је он сматран за свет, и код Германа, који су се заклињали у леску. За бор и глог ми иначе довољно знамо да су их наши преци доиста сматрали за света дрвета. О бору речено је већ раније нешто. Глог је, поред осталих својих супра-нормалних особина, имао још и ретку част да се сматра за космичко, васионско дрво. Као за игдрасил у германској митологији, тако наш народ прича за неки велики глог да на његовим гранама стоји цела земља, за тај глог везан је црни пас, који непрекидно гризе глог, и

РУЗМАРИН, СМИЉЕ И ТИСА

Рузмарин је свадбено цвеће и зато кућа која има момка или девојку за удају, треба да има дрво рузмарина. Уочи дана венчања, девојке праве цветове којима ће бити сваки сват закићен.

Смиље је девојачко цвеће и оне се њиме ките. Смиље се често употребљавало за лично име, а спомиње се у народним песмама.

Тисово дрво ужива посебно поштовање код Срба као заштитно дрво. Она је дугочечни четинар и има плодове у облику црвених бобица величине трешње. Сваки део дрвета тисе је отрован у сировом стању, па и плодови. Дрво тисе се не сече. Од гране дрвета тисе која може да има и 100 година, праве се заштитне амајлије у облику крста, или неког другог облика, и носе се ради заштите од злих духова и разних опасности. Најбоље дрвене кашике за јело су од сувог дрвета тисе.

ако би га прегризао, свет би пропао; али с времена на време свети Петар прекрсти штапом, и глог се врати на стару меру.

С обзиром на евентуалну демонску или чак и божанску природу дрвета и биљака, није никакво чудо што за сечење дрвета и брање биљака постоје нарочити магични и култни прописи. Када ко посече дрво за које се боји да није можда сеновито, треба да на преосталом пању одсече живој кокоши главу, па му се неће ништа десити. Овде, очевидно, имамо жртву замене, исто онако као што се, када у једној кући убрзо двоје једно за другим умру, са оним другим сахрањује петао или кокош, као замена за трећег људског мртваца. Али има и друга могућност да човек посече дрво па да му се ипак не деси ништа.

Један сече, други чека с каменом

Прота Степа Димитријевић, свештеник, причао је да на Косову Арнаути овако раде када секу дрво за које се боје да није сеновито: један сече, а други чека са каменом у руци, па чим онај посече дрво, овај други брже-боље постави камен на пањ. Зашто? Камен има моћ да привуче, веже за себе сваку душу: сетимо се само гробног споменика,

коме је био првобитан циљ да покојникову душу за себе веже; или белутак којима се овичује гроб и који имају иста циљ; па онда белутак који се бацају у гроб покојника за кога постоји бојазан да ће се повампирити. Камен који Арнаути међу на пањ посеченог дрвета има, очевидно, задатак да душу која се у том дрвету можда налази – веже за себе, тако да ова не буде у могућности да оде слободна и изврши освету.

И за брање магичних биљака постоје строги прописи, којима се регулише и време брања и многе друге ствари, као што су молитве, жртве, култна чистота. Занимљив је Овидијев опис како је чувена чаробница, Медеја, брала магичне биљке, којима ће подмладити свога свекра, Езону: из њега се види колико та ствар може да буде церемонијална и компликована. Такви прописи постоје и код нас. Ја ћу споменути само један.

За копање великога зеља, врло цењене магичне биљке, која ће се ушити деци у амајлију, и употребити за кађење куће од вештица, важи овај пропис: зеље се копа у Међудневице; оно се копа каменом, и када се довољно опкопа, баца се камен увис, и зеље ишчупа, док се камен још није вратио на земљу. „Ако камен прије пане него су ишчупали“ – каже онај који је овај обичај описао –

„онда држе да то зеље нема толику моћ као што би имало да се ишчупало пре него је камен пао.“ Цео церемонијал занимљив је. Пропис да се мора копати каменом, а не можда ножем или ашовом, свакако је изванредно стар, старији од употребе метала, дакле: свакако још из неолитског времена; онако као што је старији од употребе метала и пропис да се покров за мртваца мора сећи каменом, а не маказама. А због чега се камен баца увис? После онога што је горе речено о употреби камена приликом сечења дрвета, ствар је савим јасна. Биљарица жели да у биљци остане демон који је и чини лековитом, и зато је, у моменту чупања, изолује од камена, бојећи се да камен демона из биљке не привуче у себе.

Митске биљке и дрвеће

Код оваквог стања ствари не изненађује нас што дрвета и биљке имају угледно место и у нашој митологији и легендама. Оне се одликују својом фантастичношћу, тајанственошћу и не-

жносту. Митских дрвета и биљака има много. Кома одмах не би пале на памет са букве јабуке, или јаворове, или Јовове, или златне јабуке, које у неприступачној шуми чува змија или аждаја, или јабуке од којих се ствара злато, или од којих расту рогови? Довољно је уз њих подсетити на јабуке Хесперида и на плодове са дрвета живота у рају (које је, у првобитном миту, такође чувала змија), па ћемо се уверити да се овде доста налазимо у пуној митологији. У митске биљке долази и толико спомињани расковник, који отвара сваку браву и проналази скривено благо. Ко хоће да га нађе, треба сам себе да стави у окове и да иде ливадом, па где окови сами од себе спадну, ту ће га наћи; или ћемо га наћи код жежа, који се у приповеткама сматра за врло мудру животињу, и који га држи под језиком.

Од животиња можемо добити и „земалски кључ“, који има исту моћ као и расковник; ту травку познаје тица жуња. Када она излети из гнезда, треба затворити излаз и подметнути црвену мара-

ТУЈА, ХАЈДУЧКА ТРАВА, ХРАСТ И ЦЕР

Туја се, као украсно и зимзелено дрвеће, сади по гробљима и далеко од куће, јер је отровна. Када се налази на окућници, утиче лоше на чељад и она често побољевају, а да ни сами не знају од чега. Код Срба, хајдучка трава има важно место као лековита биљка за лечење рана. Сматра се да су је открили хајдуци.

Српски народ је према храсту имао велико поштовање. Испод храста се окупљао народ ради молитве, као и при доношењу важних одлука од заједничког интереса. Данас су то горостасни храстови „записи“ са урезаним крстом где су се у време сеоских и градских литија одржавали молитвени скупови за здравље становништва, за заштиту усева од непогода, као и за заштиту стоке. Ко посече запис, снаћи ће га несрећа, па и смрт. Кора и плод храста (жир) се користе за лек и за исхрану.

Поред храста, и цер има изванредан значај код Срба. Често се бира за Запис, а искључиво се узима за Бадњак и приноси кући на Бадњи дан. Са церовом границом се цара ватра, те када се појаве искре, благосиљају се укућани као знак радости Христовом рођењу.

СЕНОВИТО ДРВО

По веровању Срба, дрво (на гробљу), или биљка изникла на бојном пољу (кововски божур), припадају каквој души или каквом злом или добром демону (брест, зова, бор, јасен, багрем, шипурак и сл.), па се при сечи таквог дрвета посебно води рачун да не дође до повреда. При сечи бадњака обавезно се приноси жртва бацањем жита и доношењем хлепчића који се оставља на пању. Дрво изникло уз постојеће, сматра се сеновитим.

му, па кад жуња види да не може ући, донеће ту магичну травку и отворити улаз; али чим то учини, гледаће она да травку уништи, па ће је бацити на црвену мараму, мислећи да је ватра, и онда је човек може узети. Постоји, најзад, и травка за којом су чезнули и тражили је многи јунаци из епских песама и из народних приповедака; то је травка живота. Ту травку познаје змија, која је „лукава мимо све звери пољске“.

Ако једну змију убију, лако се може десити да њена другарица донесе травку живота и оживи је. Има још једна биљка – или, боље рећи, 01:00 биљни супстрат – која нам може осигурати вечити живот – то је једна на први поглед тако обичним стварима какво је семе од бе-

ло због своје лакомислености или неповерљивости, изгубио или проиграо. Александар Велики нашао је воду живота, али ју је изгубио кривицом свога куvara; први човек, вавилонски Адапа, није смео да окуси јело бесмртности, које му је за својом трпезом понудио врховни бог Ану, јер је мислио да му Ану спрема замку; Адам је продао своју бесмртност за плод који ће га довести до сазнања добра и зла; Гилгамеш је добио, најзад, травку живота, али је пустио да му је украде змија. У крајњем реду, што људи нису бесмртни, крива је она позната завист богова, која је била тако важна компонента у старој, нарочито у грчкој религиозности. Када су богови стварали људе – каже се у једном старовавилон-

лога лука. Али то семе нико никада није видео нити за њега чуо. За њега знају само виле. Као што су грчки богови јели амброзију, тако наше виле једу семе од белог лука, и живе докле им се живот не досади; а кад им досади, оне то семе одбаце, и тако без бола умру.

Из овог последњег податка види се да се је и наш народ, ко зна у како далекој прошлости, као и други народи интересовао за проблем бесмртности. Бесмртност је могућа, али само условно, и само у теорији; у пракси, њу је човек, би-

ском тексту – Они су за људе одредили смрт, а живот су за себе задржали. И наши преци веровали су да је бесмртност могућа, али да нам је, грабећи за себе јело живота, оспоравају виле; међутим, мада су због овога могли негодовати, нису они никада губили уверење да се еликсир живота ипак налази у тајанственој снази светих дрвета и магичних биљака. На томе уверењу почива цела религија дрвећа и биљака, коју су наши преци са пуно пијетета чували и оставили је својим потомцима у аманет.

ЧУВАРКУЋА, ШИМШИР И ШЉИВА

Ова биљка расте на стенама у планинама Србије. Кад се посади у неку посуду и стави на кућу, она је права чуваркућа, јер чува кућу од грома и, уопште, од сваке несреће. Шимшир је због своје силе отпорности веома цењен код Срба. Не седи се на окућници, јер је отровна биљка. У западном свету, а и по градовима, користе се за декорацију паркова, јер је зимзелен, а крошња се може обликовати.

Где шљива напредује, ту је добро за градњу нове куће. Кад се новорођенче окупа, проспе се вода на родну шљиву. За бољи род, на шљиву се ставља божићна слама. Кад на Божић пада киша, родиће шљива.

